

Aalborg Universitet, 10.
semester 'Anvendt
Filosofi'.
Kandidatspeciale

Jonathan Zacho Bruun,
20151628
Underskrift:

Antal tegn: 184.558
Vejleder: Kurt Dauer
Keller

Opgaven er ikke fortrolig

*Jeg/vi bekræfter hermed, at dette er mit/vores originale arbejde, og at jeg/vi
alene er ansvarlige for indholdet. Alle anvendte referencer er tydeligt anført.
Jeg/vi er informeret om, at plagiering ikke er lovligt og medfører sanktioner.
Regler om disciplinære foranstaltninger over for studerende ved Aalborg
Universitet (plagiatregler): <http://www.plagiat.aau.dk/regler/>*

[INDFØRING I; MENNESKESYNET OG FILOSOFIEN GENTLE TEACHING]

Dette speciale indeholder en dybdegående forståelse af den specialpædagogiske filosofi og menneskesyn Gentle Teaching. Filosofien er oprindeligt udarbejdet af den amerikanske professor i psykologi John McGee, og indeholder en nytænkning af specialpædagogisk praksis med udgangspunkt i betingelsesløs kærlighed til de individer vi arbejder med i praksis. Specialet bringer en dybdegående beskrivelse af McGees filosofi, og bliver analyseret i kombination med Axel Honneths anerkendelsesbegreb, samt Merleau-Pontys kropsfænomenologi præsenteret af Ulla Thøgersen. Specialet skal forstås som mit forsøg på at implementere og anvende filosofisk teoretisk virkelighedsopfattelse i et erfaringsbaseret praksisfelt.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Fænomenologisk indledning	3
Indføring i projektets empiri.....	5
Den hermeneutiske bevægelse mod projektets empiriske data	6
Potentielle fejl for min empirisk validitet.....	8
Forholdet til objektivitet i specialet?	10
Egne erfaringer fra virkeligheden som empirisk element	10
Kærlighed som begreb.....	11
Gentle Teaching – en filosofi og et menneskesyn	13
Gentle Teachings søjler	15
At føle tryghed.....	17
At føle sig elsket.....	18
At føle kærlighed til andre	20
At føle sig inkluderet i et fællesskab.....	22
Gentle Teachings redskaber	25
Vores nærvær	26
Vores hænder	27
Vores ord	30
Vores øjne.....	30
Opsummering	31
Teori om anerkendelse	32
De tre anerkendelsessfærer	32
Privatsfæren	33
Retslige- og solidariske sfærer.....	35
Merleau-Pontys kropsfænomenologi.....	36
Sansning.....	37
Cogito.....	38
Intersubjektivitet	39
Kropslighed	39
Væren-i-verden.....	39
Egenkroppens permanens og rummelighed	41
Kroppen som udtryksrum og den inkarnerede mening	42

Kroppen og den sociale verden	43
Kulturelle objekter	43
Perceptionen af den anden – fra væren til gøren	43
Muligheden for den nye stil.....	44
Det åbne liv	45
Opsamling.....	47
Analyse	48
Undersøgelsesspørgsmål.....	49
Hvordan kan vi forstå GT's menneskesyn vha. Axel Honneths teori om anerkendelse?	49
Analyse med udgangspunkt i privatsfæren	49
Analyse med udgangspunkt i den retslige- og solidariske sfære	55
Opsummering	58
Hvordan kan filosofien bag GT fremstå, hvis vi tager et fænomenologisk perspektiv på denne, med udgangspunkt i Ulla Thøgersens 'Krop og fænomenologi'?	59
Redskaberne i GT samlet i helhed	60
Nærvær	63
Berøring	64
Ord	67
Øjne	68
Afrunding – redskaberne samlet	69
Opsummering	70
Konklusion	70

Andet:

Litteraturliste (2 sider)

Bilag 1 – Foredrag (17 sider)

Bilag 2 – Interview (18 sider)

Bilag 3 – Metodebeskrivelse, kontakt Ø (2 sider)

Resumé på Engelsk (2 sider)

Forord

Mit navn er Jonathan Zacho Bruun, jeg er 29 år, og uddannet innovationspædagog fra UCN Aalborg i 2015. Jeg har brugt 10 år af mit liv på at arbejde, studere og undre mig over mennesker med udviklingshæmning. De sidste to år har jeg intensificeret mit studie og fokuseret på filosofiske tænkninger, for at komme dybere ned i en forståelse, af disse individer, der fylder så meget i min bevidsthed.

Jeg startede i 2007 med at arbejde på Landsbyen Sølund ved Skanderborg, her blev jeg introduceret til Gentle Teaching (GT), som jeg sidenhen har svoret min praksis til. I perioder har jeg prøvet at lægge det på hylden for en mere psykologisk og neurologisk tilgang til pædagogik, men jeg er med tiden, og især gennem filosofistudiet, endt tilbage hos GT. Fordi filosofien og menneskesynet i GT, har givet mening på en måde, som jeg har svært ved at definere og forstå ved anvendelse af andre videnskabelige retninger.

I forbindelse med kandidatstudiet i Anvendt Filosofi, har jeg arbejdet med teorier om etik, anerkendelse, autonomi, sprog og intersubjektivitet. Og gennem dette arbejde, har min bevidsthed rykket mod, at mit speciale måtte handle om GT. Fordi, jeg har et behov for, at bruge denne platform til at fortælle min historie og sprede et budskab.

Jeg ser mit speciale som en mulighed til at vise omverden, specifikt den specialpædagogiske praksis, at der eksisterer noget her som giver mening. Jeg glæder mig virkelig til at få feedback, lære af mine fejl og implementere dem i min faglige bevidsthed fremadrettet, så jeg kan blive endnu bedre til at formidle mine budskaber! Der bliver igennem hele specialet fokuseret på begrebet 'specialpædagogik' og det er udelukkende af en årsag: Jeg aner intet praktisk om andre pædagogiske virkeligheder end den som eksisterer i arbejdet med udviklingshæmning. Hvis jeg gjorde, eller min empiriske data havde et andet udgangspunkt, kunne det godt være jeg havde spredt projektet ud over en bredere pædagogisk ramme. Jeg har dog en personlig interesse i dette projekt, som skal ses i forlængelse af de projekter jeg har begået på filosofistudiet. Jeg ønsker en realisering af den filosofiske virkelighed i den specialpædagogiske praksis.

Fænomenologisk indledning

Er det muligt at lave en radikal refleksion af det ureflekterede? Torben Hangaard Rasmussen beskriver dette i sit bidrag 'Fænomenologi og nostalgi hos Merleau-Ponty' i antologien 'Den menneskelige eksistens' fra 2012. Merleau-Ponty siger, ifølge Rasmussen (2012:82), at man ved hjælp af fænomenologisk radikal refleksion kan skabe bro mellem det naturlige og personlige selv. Jeg forstår dette i kontekst af min levede erfaring af alle elementer dette speciale indeholder.

I mit intuitive væren har jeg mødt John McGees 'Gentle Teaching' (GT), som er hovedtematikken i specialet. Gennem en mangeårig praktiseren og forholde sig til

den konkrete problematik det er at stå som det ene subjekt i relationsarbejdet, har min bevidsthed åbnet sig og bevæget sig i en retning, der har kunne skabe grobund for denne teoretiseringen af den praktiske virkelighed. Jeg har dog ikke kunne gøre det alene ved mine egne ord, da jeg endnu ikke er et sted i min faglige udvikling, hvor mine ord har magt til at redefinere praksis. Derfor har jeg valgt, at søge støtte hos mere erfarne specialpædagoger fra Landsbyen Sølund. Jeg vil afdække hvordan GT har påvirket min egen og andres professionsidentiteter, ved at se på hvad det er vi reelt søger at gøre. Vi skal forstå GT i sine to grundlæggende begreber 'menneskesyn' og 'filosofi' som præsenteret af Gitte Henze (bilag 1:1). Hvor på den ene side har et menneskesyn, som her i specialet bliver præsenteret i samspil med Axel Honneths begreb om anerkendelsessfærer beskrevet i 'Kampen om Anerkendelse' fra 2006. Disse tanker står dog ikke alene, da den praktiske virkelighed er, at vi står med et andet menneskes liv i vores hænder og vores krop er det eneste redskab vi har til rådighed – her er ingen hammer og søm. Derfor lægger Merleau-Pontys kropsfænomenologi grundlaget til at forstå det filosofisk levede specialpædagogiske relationsarbejde. Jeg forholder mig primært til Ulla Thøgersens 'Krop og fænomenologi' fra 2004, da Thøgersens indføring i Merleau-Pontys fænomenologi giver mig en konkret og struktureret gennemgang. Denne struktur giver en anvendelsesmulighed for mig, da jeg samtidig står med en ligeså struktureret virkelighedsbeskrivelse hos John McGee. Disse strukturer kan i et samspil give os en ny forståelse. Rasmussen (2012:84) anvender Merleau-Pontys egen hovedværk som eksempel på den radikale refleksion, der ligger til grunde for den fænomenologiske metode:

"Metoden er så at sige "internt" til stede i selve værket. Metoden praktiseres, leves eksistentielt og fremlægges igennem et utal af eksempler ... som det er op til læseren selv at praktisere, leve."

I mit filosofiske speciale har jeg selv oplevet den radikale transformation af min bevidsthed og forståelse af specialpædagogikken. Ved at teoretisere, eksemplificere og dyrke samtalen med erfarne pædagoger træder GT tilgangen – som jeg selv har praktiseret i 10 år, nu frem på en helt ny måde.

Jeg kan ikke love at læser oplever det samme, men jeg håber, der sker en bevægelse, en skubben mod en forståelse, af min horisont på specialpædagogikken. Det er netop af denne grund, jeg har valgt at skrive ikke til den akademiske verden, men til mine kollegaer. Jeg har taget en konkret beslutning om, at gøre mit speciale til en åbning ind til den specialpædagogiske verden. Jeg vil gerne nå den erfarne underviser på pædagoguddannelsen, den nysgerrige studerende og mest af alt håber jeg at komme ud til mine kollegaer, der går i det daglige arbejde med specialpædagogikken. De mennesker som møder de store problemstillinger og de knuste hjerter, og skal begå sig, oftest uden et filosofisk grundlag. Det her speciale er til jer.

Rasmussen (ibid.:85) benævner, at radikal refleksion skal forstås som en genfindelse af den levede ikke-reflekterede erfaring. Det er denne erfaring jeg søger, igennem at vise min egen proces, at delagtiggøre specialpædagogisk praksis med. Vi skal tilbage til et stadie af erkendelse forud for den praktiske erfaring vi arbejder udfra i det daglige. Vi skal nå et sted hvor vi, på Merleau-Pontysk-vis, kan få perceptionen til at fremstå som fundamentet for meningsfulde handlinger. Rasmussen (ibid.:87), skriver:

"Den fænomenologiske metode består med andre ord ... i at læse fænomenerne, gribe deres mening, behandle dem som modaliteter og variationer af subjektets hele væren.

Det er nødvendigt at skelne mellem en kausal tænke og en anden slags tænke, der griber objektet i dets tilblivelse, sådan som det viser sig for den, der lever det med den mening og atmosfære, der omgiver det, og som søger at glide ned i den atmosfære for bag ved de faktuelle kendsgerninger at genfinde hele subjektets forhold til verden."

Vi skal i den fænomenologiske metode i specialpædagogik skille os af med vores forudindtagelser, vores erfaring med hvad der er rigtigt og forkert. De erfaringer som fortæller os hvem den anden er og hvad den anden vil. Fordi i disse er vi fastlåst i en kausal tænkning. Vi skal anskue vores pædagogik som et objekt; en genstand vi lægger ind over den verden vi træder ind i når vi går på arbejde, og dette objekt er aldrig konstant. Vi skal anskue pædagogikken som objekt, fordi subjektet er det vi arbejder for. Det relationelle arbejde er subjektarbejde, men så snart vi går tilbage til vores erfaring, fremstår den anden som et objekt man vil noget med – ikke et subjekt man gør noget for.

Jeg håber at denne hypotese og idealistiske tænkning jeg her præsenterer, bliver meningsgjort for læser, gennem mødet med mit speciale.

Indføring i projektets empiri

Mit empiriske grundlag for dette speciale er baseret på to situationer. Det første, er mødet med Gitte Henze og Jesper Lund, i forbindelse med mit praktikforløb på UCN Pædagoguddannelsen i Aalborg. Jeg havde inviteret Henze og Lund til at holde foredrag om Gentle Teaching i forbindelse med pædagoguddannelsens visionsdag, som jeg var en af arkitekterne bag. Selve foredraget varede 1 ½ time, og blev gennemført to gange.

Oplægget optog jeg, og har senere hen transkriberet. I den forbindelse, og dette gør sig gældende for begge empiriske elementer, er at jeg har tilskrevet pauseord som fx 'øh og ømh', og der er sat komma eller tænkestreger ved tænkepauser. I omskrivningen til citater i specialet, har jeg valgt, at renskrive det sagte ord, med meget få ændringer, så det står bedre læseligt for jer læsere.

Efter foredraget stod jeg med en masse af spørgsmål. Eller, det gjorde jeg også før, grundet den personlige specialpædagogiske erfaring, men nu kunne jeg konkretisere yderligere. Derfor tog jeg ned til Sølund, boenhed 42, hvor både Lund og Henze arbejder. Jeg fik en fin rundvisning på bostedet, efterfulgt af én times interview med Henze. Dette interview danner rammen for mange af de praktiske elementer jeg fokuserer på i min filosofi. Både foredraget, men især interviewet, vil derfor være gennemgående i specialet.

Den hermeneutiske bevægelse mod projektets empiriske data

Ligesiden jeg for første gang trådte ind i Landsbyen Sølund for 10 år siden, har stedet draget mig i mit pædagogiske virke. Især bundet i mine mange år med forskellige oplevelser af, hvordan specialpædagogisk praksis anskuer virkeligheden. Ingen steder, jeg sidenhen har begået mig professionelt har kærligheden til arbejdet løftet det pædagogiske op i en nærmest transcenderende kraft – til tider – ak, der er mange historier fra Sølund, hvor pædagogikken er brast, og sjæle er endt i forfald, pbg. en forfejlet strategi. Derudover medfører de samme økonomiske belastninger, som alle bosteder møder i nutidens sparepolitikker, en umuliggørelse af det relationelle foran det praktiske. Hvilket der nok skal komme eksempler på i dette speciale, da det kan fylde en idealistisk specialpædagog og filosof som jeg, med frustration over det mulighedsrum, der er givet.

Da jeg startede på Sølund var det i de gamle bygninger opført i starten af 80'erne, dengang moderniserede man; fra sovesale og institution til en boformstænkning. Bevarer, stadig med badeværelse på gangene til deling, og soveværelser, der bedst kan defineres som små kamre – det skulle ikke være alt for hyggeligt, at være hos sig selv. Vi er jo sociale individer, så man byggede store stuer, hvor alle beboerne kunne være samlet. Pædagogikken var, at beboerne havde behov for et samvær defineret i de institutionelle rammer. Desuden, kan personalet nemmere holde styr på de enkelte individer, hvis de opholder sig i det samme rum hele tiden. Nej, privatliv var ikke så vigtigt.

I 2008 blev min arbejdsplads renoveret, og i den forbindelse blev boenheden; boenhed 8, som den hed, kortvarigt forflyttet til de gamle pavillioner, der udgør det oprindelige Sølund. Som Jesper fortæller om i foredraget (bilag 1:3), har de en brutal og skræmmende historie. Nazismens indtog i slut 30'erne, og brugen som kommandocentral under 2. verdenskrig er, fra mit perspektiv, blot er en historisk fodnote i den forbindelse. Så, hvis I nogensinde kommer forbi Sølund, så gør jer selv den tjeneste og besøg deres museum, og mærk historien selv.

Jeg arbejdede en del som nattevagt i den periode. At gå deroppe i de fængselslignende korridorer, og fængsel det mener jeg virkelig det føltes som. Låsen var på ydresiden af de store tunge blege døre, og der var et lille ovalt kighul ind til alle værelser. Den lange grå gang, hvor man kunne høre fodsporene af et utal af fortabte sjæle. Jeg glemmer

aldrig den nat jeg skulle i kælderens, det gjorde jeg kun den ene gang. To gange oplevede jeg, hvad der føltes som spørgsmål der bevægede sig igennem mig på denne; de fortabte sjæle og knuste hjerters institution.

Heldigvis flyttede vi efter et år retur til vores nyrenoverede boenhed. Nu var der lejligheder med eget bad og tekøkken, og stadig velfungerende fællesrum med køkkenet som centralt element; kaffemaskinen placeret nærmest bevægende smukt som det midterste punkt i hele boenheden. Desværre, var rammen den gamle boenhed ikke væk, kælderen med de små celler eksisterede stadig. Og de triste grå ydremurer, bragte stadig minder af fortidens Institution med stort I, tilbage i ens bevidsthed.

Hvide vægge, malerier, billeder af beboerne og pædagogerne, samt den obligatoriske aktivitetsoversigt. Indretningen var lidt sporadisk, et overvæld af IKEA møbler og plastikblomster. Men nuvel, vi bevægede os da tættere på noget, man kan kalde hjem, og det måske for første gang i disse menneskers liv? Deres eget hjem.

Hvor boenhed 8 var mit første møde med arbejdsmarkedet, et af mange forskellige møder med mange døgninstitutioner med forskellige rammesætninger, har boenhed 42 været Gitte og Jespers arbejdsplads i det meste af deres arbejdsliv.

Forskelligheden mellem Boenhed 8 og 42 var mageløse, selvom vores arbejdspladser lå små 200 meter fra hinanden, mærkede jeg noget helt nyt da jeg trådte ind i 42 for første gang. Første gang, i mit 10 års arbejdsliv, mærkede jeg noget, jeg aldrig har mærket før. Her er en arbejdsplads, her er en institution, en organisation, en boenhed, et hjem – kald det hvad du vil. Men et sted, hvor huset og alt, alt siger jeg, alt er skabt til et formål: At understøtte beboernes behov, at skabe trygge rammer, hvor hjemmet er det som den enkelte ønsker det skal være.

Det var ret bevægende at bevæge sig fra døren og gennem boenheden. Her var et sted, hvor meningen i alt, var med et udgangspunkt hos den enkelte beboers behov og livsduelighed. Ej defineret af en en praktisk pædagogik eller et normaliserende menneskesyn; en skjulen af det umiddelbare mentale handicap, som vi desværre også alt for ofte møder i specialpædagogikken.

Jeg skriver ikke specialet her for at komme med en æstetisk analyse af rummets påvirkning på vores kropslige og ubevidste velvære, men hvis jeg gjorde, så var denne harmoni mellem boenheden og det smil, det kram, som Gitte mødte mig med ved indgangen, mit empiriske udgangspunkt.

Da Gitte og jeg skulle sætte os ned med udgangspunkt i et rationelt, velovervejet og reflekterende interview med udgangspunkt i mine forberedte spørgsmål, så blev jeg ramt af impulsiviteten – min kerne af innovation sprang frem i mødet med Gitte og boenhed 42, og vi slap sproget og interviewet frit. I hvad der bedst kan betegnes som et spring fra en intention om et semistruktureret interview over i en blanding af løs struktur og narrativ fortælling, i et dialogisk samspil mellem Gitte og mig.

Jeg er ingeniende i tvivl om, at denne berørthed jeg oplevede skal forstås i kausalitet af min subjektive erfaringer fra det pædagogiske felt. Hvordan kan man objektivisere noget, som berører en dybt eksistentiel? Det var min tanke, at jeg ville forsøge, at skabe et speciale frigjort, eller i hvert fald, med en subtilitet i min egen oplevelse, men det kan jeg ikke, og det vil heller ikke blive autentisk.

Jeg er dog yderst kritisk over for min egen formåen, og min egenskab til at forholde mig objektivt, teoretisk, fagligt og evne en rød tråd, uden at jeg løber afsted med mig selv i en tankestrøm af nye idéer om pædagogikkens udviklingspotentiale. Jeg er klar over, at den kropslige påvirkning som Gitte, Jesper og boenhed 42 har haft på mig, afføder et projekt uden mulighed for stringent filosofisk mådehold og akademisk dybde.

Potentielle fejl for min empirisk validitet

Jeg har i udarbejdelsen af specialet erfaret en potentiel problematik og misforståelse i min anvendelse af radikal refleksion som begreb for min tilgang. Da jeg ikke har formået at udskrive min subjektivitet fra projektet.

Steiner Kvale beskriver i 'Interview' fra 2004, at fænomenologien giver et forsøg på en direkte oplevelsesbeskrivelse. Der opnås her en objektivitet gennem de intentionelle bevidsthedsakter (Kvale, 2004:62). Dermed skabes en trokab over for det undersøgte fænomen. Jeg skal i fænomenologien søge en artikulation af det præreflektive niveau af levede betydninger (ibid.). I den fænomenologiske reduktion, skal jeg nå frem til en fordomsfri beskrivelse af fænomenernes væsen ved at det givne oplevelsesindholds eksistens/ikke-eksistens suspenderes (ibid.).

Jeg har i min praktik på UCN Pædagoguddannelsen i Aalborg, begået lobbyarbejde for at få Gentle Teaching på dagsordenen, da jeg var medarrangør af visionsdagen for hele campus (lærer-og pædagoguddannelsen). Det var min egen interesse, som var fokus for mit arbejde. Det var min søgen efter viden og erkendelse omkring Gentle Teaching og min specialpædagogiske mission som jeg bidrog med. Jeg lod ikke en umiddelbar intentionalitet drive mig frem mod et indhold i specialet, men anvendte min position i en akademisk diskurs til at positionere mig selv som bærer af mening. I den proces suspenderer jeg fænomenologien, da horisonten er min egen bevidsthed.

Min beslutning om at anvende denne platform og ligeledes initiere et interview med Henze, er taget overordnet defineret af mit filosofiske formål og ønske som præsenteret i indledningen.

Jeg mener dog, at der er i radikaliteten ligger et ønske, som i den dialektiske virkelighed kan være umuliggjort. Kvale (ibid.:66) beskriver, at dialektikken definerer at et sandhedskriterium frigjort fra modsætningsforhold er falsk, da vores verden er modsætningsfuld.

For, at specialet kunne have fremstået objektivt, ville en bevægelse fra min deskriptive tilgang over i en normativ diskussion have været en mulighed. Specialet bevæger sig med udgangspunkt i en pædagogisk filosofi med et etisk ophav i et specifikt menneskesyn, som anleder til en normativ diskussion inden for den diskurs pædagogikken eksisterer i. Jeg ved qua min praktiske erfaring, at det vil have været muligt at opstille en sådan diskussion som basis for specialet og dermed nå frem til en konklusion med udgangspunkt i den etiske virkelighed. Derudover kunne jeg også have valgt at holde det normative inden for rammen af Gentle Teaching, i form af en kulturanalyse af nogle specifikke spørgsmål. GT har sin oprindelse i en anden pædagogisk tradition end den danske og det skaber nogle interessante problemstillinger. Dette var faktisk en del af min oprindelige intention, hvilket kan ses implicit beskrevet flere steder i mit interview med Henze. Eksempelvis kommer Henze selv ind på det fra starten af, i det at det dogmatiske fundament for filosofien bliver italesat (bilag 2:1). Jeg stiller også spørgsmål til seksualitet (bilag 2:8), velvidende at der ligger forskellige holdninger inden for filosofiens diskurs.

Jeg har aktivt fravalgt, at lave en dybere analyse af disse elementer, da det deskriptive element blev så stort i specialet, at jeg simpelthen måtte skære en sådan analyse fra for at undgå at favne for bredt. Dermed også sagt, at der er potentiale for viderearbejde uden for denne afgrænsning og her vil jeg ønske en mere kritisk analyse af nærværende filosofi.

Det er min selvkritik, at jeg ikke forberedte mig godt nok på selve interviewet, da disse detours kunne have været undgået, såfremt jeg havde anskuet arbejdsbebyrdningen i god tid inden interviewet. Dermed kunne mine spørgsmål have været fokuseret mere ind på de tematikker som mit projekt endte med at dreje sig om.

Men selvom jeg stiller denne kritik, er jeg dog af den optik, at mit interview med Henze var særdeles velfungerende. Det forstår jeg af vha. Kvale (2004:149), hvor han beskriver kvalitetskriterierne for interviews:

1. Mange spontane, righoldige svar fra interviewpersonen – åbnede for vores fælles undring om emnet.
2. Korte spørgsmål med lange svar.
3. Opfulgt af spørgsmål med udgangspunkt i det svarede.
4. Interviewets selvudvikling. Spørgsmål opstod i dialogen mellem Henze og mig.
5. Enigheden opnået i flere af svarene. Produkt af en fælles forståelse af emnet.
6. Interviewets karakter gav mig anledning til afsnittet om den 'hermeneutiske bevægelse' i kraft af dets egenart som meningsfuldt i sin helhed.

Det skal tillægges her, at Henze og jeg kender hinanden gennem vores profession og vi tidligere har haft flere samtaler om filosofi og menneskesyn i specialpædagogik. Vi var derfor allerede forud for interviewet godt klar over hvordan hinanden var som fagpersoner, hvordan vi kommunikerer og hvordan den anden tænker om det tematiserede. Selvom dette kan være problematisk da kritikken kan forsvinde i en

konsensus, blev objektet for interviewet i overensstemmelse med indholdet i specialet; den deskriptive fænomenologiske analyse af specialpædagogisk filosofi og menneskesyn.

Forholdet til objektivitet i specialet?

Kvale (2004:73) beskriver objektivitetens to opfattelsesfelter: Aritmetisk og dialogisk intersubjektivitet.

Det aritmetiske i sin mekaniske pålidelighed kan udelukkende opstå gennem et flertal af procedure udført i en kollektiv interviewguide af flere personer. Dermed er denne forståelse ikke relevant for mit speciale.

Den dialogiske intersubjektivitet henviser til enighed opnået gennem rationale og gensidig kritik. Det er fx muligt i kommunikativ validering mellem forsker og den interviewede.

Jeg ser her en hermeneutisk validering af mit projekts empiri gennem min inkorporering af interview- og foredragsmaterialet i min teoretiske præsentation af GT. Dette forhold til det subjektivt oplevede referet i mit speciale kan henlede til en objektiv forståelse, da jeg her har en teoretisk forståelse af det undersøgte sagforhold (jv. Kvale, ibid.:74).

Dette argument eksisterer i kraft af min proces, hvor jeg efter mit grundlæggende arbejde med beskrivelse af GT, sender mit materiale til Henze og Lund og får dem til at komme med rettelser, som jeg arbejder ind i det endelige produkt. Gennem de rettelser de sendte, sender dig mig også en validation af det oprindelige produkt, og den hermeneutiske proces medfører kvaliteten i sidste ende bliver en objektiv konsensus mellem deres fagviden og min teoretiske formuleringsevne.

Man kan i sidste ende spørge sig selv, om objektiviteten dog overhoved eksisterer i den virkelighed jeg præsenterer i mit speciale? Et relations- og omsorgsbaseret arbejde med sig selv som subjekt, vil om det er i interview, metode eller teori, altid skulle fremstå i en etik. En respekt for subjektiviteten og inkorporering af denne i et hermeneutisk samspil, kan givet være det tætteste vi kommer på objektivitet.

Egne erfaringer fra virkeligheden som empirisk element

Bevares, stemmer egne erfaringer ikke med det empiriske i begrebets definition, da der ikke ligger nogen form for opsamling af viden, men sporadiske minder, oplevelser og erfaringer fra specialpædagogisk praksis. Tænkninger, som har strømmet igennem min måde at arbejde og studere på. Hvordan kan jeg skrive det ud af et speciale, og giver det mening for mig? Jeg ønsker ikke at begrænse min egen oplevelse fra at være en del af noget, som jeg værdsætter så højt som kombinationen af specialpædagogik og filosofi, og med 10 års erhvervserfaring fra en række forskellige bosteder, hvor mit arbejde har spredt sig fra børn med diagnoser til mennesker med svær

udviklingshæmning og ingen sprog, så har jeg en bred vifte af fortællinger og idéer, som understøtter min forståelse af den filosofiske teori i specialet.

Kærlighed som begreb

Kærlighed. Hvad mener jeg, når dette begreb bliver brugt i dette speciale? Begrebet professionel kærlighed har de sidste par år floreret i dagtilbudspædagogikken. Især efter udgivelsen af antologien ved selvsamme navn 'Professionel kærlighed: Er der plads til følelser i professionelle relationer?' i 2014. Jeg anfægter ikke nødvendigheden denne opblødning kærlighedens brug i sproget giver muligheden for udviklingen. Men når jeg snakker om kærlighed, i den anvendelse man ser i Gentle Teaching og i Sølunds praksis, arbejder vi med en dybere filosofisk og eksistentiel grundindstilling til mødet med andre mennesker. Kærlighed er i den forstand ikke professionel, men interpersonel i det umiddelbare møde, eller som Henze siger; så findes kærligheden i den professionelle kontekst (bilag 1:2).

Ift. begrebet lad os lige beskrive og analysere kærligheden i dens mange facetter. Jeg henviser igen til Henze, som i sit foredrag brugte følgende definition (bilag 1:8):

"... Det er i kærligheden vi bliver betydningsfulde for hinanden ... Der hvor relationen, bliver rigtig spændende, og det er der hvor vi kan gå ind og flytte noget. Det er når Tommy (beboer på Sølund red.) rent faktisk får en følelse af at han også er betydningsfuld for mig, og Jesper (Lund red.). Det er et spadestik dybere, og det mener jeg er deri bliver kærligheden ... Det er jo noget med, at danne dybe positive, trygge, kærlige samspil, oplevelser med en signifikant anden, med en omsorgsperson."

Det er mig tydeligt, at Henze definerer kærligheden pbga. hendes personlige erfaringer med mødet i virkeligheden. Den følelse af glæde pædagogen får i det positive samspil, når man har givet sig hen til at ville den anden godt, og responsiviteten anlægger til et emotionelt bånd i en gensidig opstemthed.

I sin bog 'Kærlighed' (2013:7) beskriver filosofen Anne Marie Pahuus det således:

"Kærlighed er altså følelser, intense følelser, men ikke én følelse. Snarere er kærlighed et ganske varieret felt af varme følelser, hvori lysten til at være sammen med en anden person er gennemgående. De varme følelser er ikke kun behagelige, men spænder fra lykke til lidelse."

Altså noget grundlæggende alle mennesker oplever og har behov for, som Pahuus beskriver med henvisning til Platon (ibid.: 2013:10):

"Dermed er kærlighed en nødvendig drivkraft i forhold til at knytte bånd mellem mennesker – i forhold til at der overhovedet kan finde samtale sted, og at fællesskab kan opstå."

Netop fællesskabet, er en af drivkræfterne bag GT, og noget Henze og Lund arbejder udfra. Jeg vil lige dykke lidt mere ned i begrebet, inden vi går videre. Fordi, kærlighed rumme (logisk hos os alle), en mental kædning til erotikken og seksuelle bånd. Her vil jeg igen ty til Henzes ord (bilag 1:9):

" Kærlighed er ikke først-og-fremmest et forhold til en bestemt person, det er en indstilling, det er en holdning til livet. Ikke til en bestemt elsket person, eller en genstand. Og kærlighed som holdning indebærer forskellige former for kærlighed."

Henze uddyber sin forklaring af forskellige former for kærlighed, som eksisterer i hendes specialpædagogiske praksis, først moderkærligheden (ibid.):

" En ubetinget anerkendelse af barnets liv og behov. Og at barnets liv har to sider, ansvarsfølelse og omsorg for betingelse for at barnet kan leve og vokse. Og den holdning der fremkalder kærlighed til livet hos barnet, og giver den følelse af at det er et godt sted at være."

Forklaringen bruger Henze , på at definere nogle asymmetrier i opvæksten og dermed eksistensen hos beboerne på Sølund, det kommer jeg ind på i analyseafsnittet om anerkendelse.

Desværre, nåede Henze ikke dybere ind i begrebet i foredraget, så under vores interview (bilag 2:15), diskuterer hende og jeg koncepterne 'fathering' og 'mothering', som moderkærligheden kan indeholde, udfra begrebet den dynamiske omsorgsrolle. Her beskriver Henze, pbga. et pædagogisk eksempel jeg giver, hvordan faderrollen og kærligheden i menneskelig læring og eksistentiel udvikling, er en nødvendighed for at få skubbet på og agere i sit selv. Her er en kobling mellem kærligheden og anerkendelse, som jeg også kommer ind på senere. Koblingen ligger i denne tosidethed i barnets liv, som Henze beskriver i citatet ovenfor, i samspilsrummet mellem ansvaret for selvet og omsorgen, der gør at barnet kan leve og vokse.

Udfra disse forståelser, hvori også næstekærligheden indgår, danner Lund og Henze en ramme for kærligheden i deres specialpædagogiske arbejde som værende; næstekærlighed og moderkærlighed (samt faderlig kærlighed). Disse, sammen med en, som Henze siger; naturlig grundindstilling, en livsholdning af kærlighed. Sammensat bliver deres pædagogiske definition, som er en af grundelementer i Gentle Teaching 'betingelsesløs kærlighed'. Som Henze siger (bilag 1:9):

"... vi snakker om, betingelsesløs kærlighed og accept af det andet menneske. Fordi som menneske er du jo helt unik, og du er lige præcis som du skal være, du skal ikke præstere noget, du skal ikke kunne noget for at få min anerkendelse, for at få min kærlighed."

Hvor hun i forlængelse af dette, definerer, for hende, hvad forskellen er på kærlighed og 'det at elske':

"Jeg elsker, det er også vigtigt for mig at sige, jeg elsker ikke de her mennesker. Jeg elsker min mand, jeg elsker mine børn, men jeg føler utrolig stor kærlighed. Utrolig stor kærlighed til de mennesker jeg arbejder med. Det er en indstilling til livet."

Samlet set har vi dermed defineret en begrebsforståelse af kærlighed, som kan forstås uden for det erotiske og begærlige, men i en betydningsfuldhed i det relationelle professionelle arbejde.

Gentle Teaching – en filosofi og et menneskesyn

I denne introduktion vil jeg først komme med en beskrivelse af manden bag Gentle Teaching, fordi det er en essentiel del af, at forstå hvorfor GT er så populært de steder det er kendt og praktiseres. Samtidig tror jeg på, at det giver en hermeneutisk forståelse af værket, at vide hvad der rørte sig i hjertet på forfatteren, samt en bedre forståelse hos læser for, hvorfor denne filosofi betyder så meget for mig. Efterfølgende vil jeg lave en dybdegående beskrivelse af selve filosofien samt menneskesynet bagved, og de metoder, der danner rammen for hvordan man arbejder pædagogisk med GT.

John McGee, amerikansk professor i psykologi, rejste verden rundt i 40 år for at sprede sit budskab om samvær, omsorg og kærlighed i den pædagogiske verden. Disse erfaringer byggede han på, og skabte sit livsværk 'Gentle Teaching'. GT er herhjemme i Danmark bedst kendt fra de to bosteder for mennesker med udviklingshæmning; Landsbyen Sølund ved Skanderborg og Sødisbakke ved Mariager. Begge organisationer fik af flere omgange besøg af John McGee. Første gang han var på Sølund var i 2004, hvor han var blevet inviteret til en konference af den tidligere forstander Maurits Eijgendahl (bilag 2:4).

Hvorfor er det vigtigt at beskrive disse ting om manden bag GT? Jo, McGee var ifølge dem som har mødt ham et helt unikt menneske. Henze forklarer (ibid.:2-3), hvordan han i mødet med alle mennesker; om det var en socialpædagog som hende eller et dybt følelsesmæssigt og kognitivt skadet individ, var i stand til, hvad hun kalder 100 % væren tilstede. Noget, som alle, der arbejder i specialpædagogisk praksis ved, er en umulighed, hvilket gør det fascinerende.

Min egen erfaring med John er desværre kun baseret på hans litteratur og youtube-videoer, hvor man ser hans arbejde i nærværet og det umiddelbare møde. Videoen

'Ronalds journey'¹ er speciel stærk, da man virkelig får at se, hvad McGees nærvær kan udføre for et menneske i ekstrem smerte og angst. Advarsel, det er stærke billeder, men samtidig ekstremt smukke, og viser essensen bag GT og hvad filosofien kan gøre.

Det er nok allerede for læser, blevet tydeligt, at jeg ikke just er objektiv i min beskrivelse af GT. Det har den simple årsag, at jeg selv praktiserer denne form for omsorgsarbejde i min pædagogiske virke, og det tro mig, det gør en forskel. For et par måneder siden havde vi på min arbejdsplads en beboer, som havde været i ekstrem affekt med selvskade og udadreagerende adfærd, og hun havde fået al den PN², som hun måtte få. Da jeg mødte ind sagde mine kollegaer: "Jonathan, vil du ikke nok arbejde med hende i dag, fordi du plejer at kunne et eller andet". Jeg samlede min psykiske energi, og gik i det tætteste jeg kan komme på 100 % nærvær i relationen. Hvad skete der? Hun faldt til ro, fik sluppet af, begyndte faktisk kortvarigt at græde da jeg lå ved hendes side på sofaen og holdte om hende og aede hende på kinden. Det var ikke mig som menneske eller professionel der fik hende tilbage til et godt sted. Det var min erfaring med omsorg og min stærke kærlighed til hende som menneske, der gjorde at vi fik en rigtig god dag, på trods af al den smerte hun havde inden i sig.

GT's udgangspunkt, har igennem tiden skillet vandene, fordi der ligger en form for persondyrkelse, eller efter McGees død, en nærmest dogmatisk helgentænkning, og den kritik kan jeg godt følge, men er det nødvendigvis en negativ ting?

I vores tider med objektive videnskabers dominans, har vi da ikke brug for noget transcenderende til at guide os, noget som rent faktisk virker, noget som gør en forskel? Men dette kan også indeholde en risici, fordi alle værdsætter at lægen ved hvor hjertet sidder, og ikke hvor han føler det sidder, mao. afhænger det af konteksten.

Dertil skal også lægges GT's katolske baggrund (ibid.:1). I det religiøse og dogmatiske som ikke er synligt i dansk GT, men på international plan, finder man potentielt en anden logik i hævelsen af John, som værende unik, set fra en pædagogisk synsvinkel. En indføring i en pædagogik via det personlige eksempel, har en anden karakter og styrke end en ren teoretisk tilgang administreret i uddannelsesforløb. Henze og jeg diskuterede dog problematikken i GT som værende bundet så meget op på John McGee (ibid.:6-7). Her beskriver Henze; at igennem den inspiration vi har mødt i arbejdet med GT, er vi forpligtet til at sprede det ud gennem vores egne hjerter. Denne essens af GT's kærlighed skal vi møde kollegaer og studerende med. Hun erkendte dog en mangel ift. evidens og dokumentation af GT som praksis. Hvilket anledte os til en dialog omkring en teoretisering og opkvalificering af GT pædagogikken med

---

¹ Henvielse i litteraturlisten.

² psykofarmaka til at stabilisere adfærdsvanskeligheder.

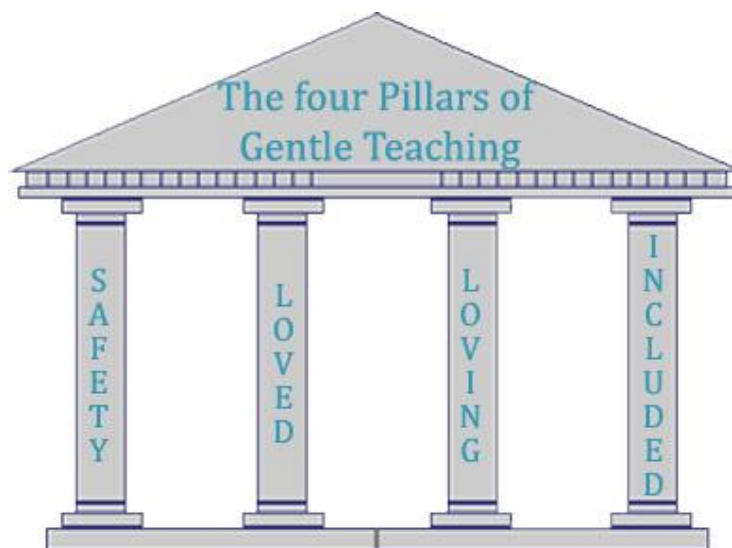
udgangspunkt i bl.a. det arbejde jeg udfører i dette speciale og det arbejde man udfører på Sølund via VISS³.

Gentle Teachings søjler

Grundlaget for Gentle Teaching blev skabt i John McGees hovedværk 'Mending Broken Hearts' fra 1998. Det skal siges at datoen muligvis ikke er præcist. Bogen er kun udgivet i Nordamerika og kan derfor kun anskaffes digitalt i Danmark, og i den digitale udgave står der ingen oprindelsesdato. Årstallet har jeg derfor anskaffet via det Internationale GT netværk.

Det er endvidere værd at benævne, at McGee anvender begrebet 'caregivers' omkring omsorgsarbejde, og definerer denne kategorisering værende alle professioner hvor et direkte arbejde med andre mennesker i en subjekt-subjekt orienteret virkelighed (McGee, 1998:5). McGee siger, at det er alt fra lægevidenskabeligt fagpersonale til omsorgsarbejdere som pædagoger, samt familie.

Gentle Teaching er baseret på fire værdier. Disse kan defineres som søjler i en bygning, der er mennesket som helhed, og den læring vi skal give de individer vi arbejder for.

De fire søjler i GT, model af J.Z. Bruun (2014)

Disse fire søjler udviklede McGee p.b.g.a. sin analyse over menneskets grundlæggende behov for at 'føle sig hjemme hos andre', og har et intrinsisk behov for samhørighed og fællesskab (McGee, 1998:6). Ordet samhørighed er her en dansk fortolkning af

³ Videnscenter Sølund Skanderborg, VISS blev etableret i forbindelse med kommunalreformen 2007 i et samarbejde mellem Landsbyen Sølund og Skanderborg kommune. VISS udspringer af Landsbyens Sølund kursusafdeling, der har eksisteret siden slutningen af 1980'erne, og som tog udgangspunkt i pædagogisk praksis for mennesker med udviklingshæmning. (Kilde: <https://viss.skanderborg.dk/>)

McGees begreb 'companionship', som ikke direkte kan oversættes til dansk og rumme samme betydning.

"Connectedness to others is the center of the human condition and is built on four pillars. Companionship is a sense of connectedness. We understand that we ourselves and each person whom we serve find meaning in life through others. This is first seen in the bond that unfolds between a mother and child. It is seen in our intimate friendships. Its importance is felt when we lose one whom we loved. (ibid.:21)

McGee beskriver samhørighed er noget vi skal lære den vi arbejder for, igennem de fire søjler:

- Tryghed (safety) ... følelsen af at være sikker og uden frygt.
- Elsket (loved) ... engageret, ønsket og elsket.
- Elskende (loving) ... i stand til at føle varme og kærlighed til andre.
- Inkluderet (included) ... inkluderet i et fællesskab, der hvor de bor.

Han siger endvidere også, at de fire søjler kræver en konstant reproduktion, en genlæringsproces, af samhørigheden, da denne er en emotionel forudsætning hos alle mennesker. Desto mere sårbar individet er, desto større behov for samhørighed (ibid.).

McGee er af den opfattelse at mennesket skal anskue som sind-krop-ånd (Ibid.:13). Her er McGee i sin filosofi, ifølge Henze inspireret af Søren Kierkegaard (bilag 2:2). Denne forståelse af mennesket, set i Kierkegaards eksistentialisme, kendt fra hans værk 'Angest' præger gennemgående McGees værk, men i en mindre dogmatisk fremstilling. I Angest (1884:40) beskriver Kierkegaard, hvordan mennesket skal anskues som en syntese af sjæl og legeme, som får sin beståen i ånden. Med denne konstituttering af mennesket sjæl-legeme i ånden sætter Kierkegaard en ramme for menneskelig eksistens, som giver en mening ift. McGees anskuelse af vores primære formål med specialpædagogisk arbejde:

"We might not be able to do anything about the mind or the body, but we can mend the heart". (McGee, 1998:13).

Er McGees hjerte et synonym for sjælen? Det kan man sagtens antyde og anskue det som, da en sådan kontekstualisering vil give mening set udfra hans religiøse baggrund og hans menneskesyn.

En interessant strøtanke når man er inden for dette felt, og drager Kierkegaards begrebsverden ind i tænkningen. I mange år blev mennesker med udviklingshæmning, beskrevet med ordet; åndssvage. Men den tanke lader vi lige hænge der.

Nu tager vi fat i hver enkel af de fire søjler, og prøver at adskille dem fra hinanden, selvom de i praksis eksisterer i en form for syntese, hvilket ligger i, at McGee definerer, at GT og samhørigheden starter hos os. Omsorgsgiveren skal føle GT helt ind i sit eget hjerte og arbejde ud fra en eksistentiel autentisk tro på, at det her rent faktisk nytter (McGee, 1998:7). Derfor kan man i praksis ikke adskille de fire søjler. Denne autenticitet beskriver Gitte Henze i foredraget (bilag 1:6):

"... der har han (McGee red.) simpelthen kommet med den her filosofi, at det her menneskesyn, at alle mennesker, og jeg tror virkelig helt ind i mit hjerte, at alle mennesker har brug for, at føle sig betydningsfulde, har brug for at have kærlighed, betingelsesløs kærlighed i deres liv, og det kan man sige, det har de i hvert fald ikke haft. Han er død her for et par år siden, han brændte så meget for det, at hans hjerte gav op."

Om Henzes udsagn står til lighed med en konkret virkelig er uvis, men der er ingen tvivl om, at når et menneske professionelt brænder så meget for sit budskab, at man ofrer så meget af sig selv for at nå ud i verden med det, så skal det tages til efterretning i de skrivelser personen har lavet. Vi skal for at forstå GT i sin helhed, tage McGees passion og praktiske egenskaber med ind i den læste tekst. I hvad jeg anskuer som en hermeneutisk forståelse af hans budskabers dybere meninger.

At føle tryghed

Følelsen af tryghed er en stabilitet vi oplever i vores tætte interpersonelle relationer. Følelsen af tryghed skal forstås som at føle sig tryk i sig selv, følelsen af at være nogen (McGee, 1998:23).

Hvorfor skal vi føle os trygge? McGee beskriver, at tryghedens modpol er frygt og meningsløshed, bedst erfaret i en specialpædagogiske praksis ved forskellige former for apatisk eller repetitiv adfærd (ibid.).

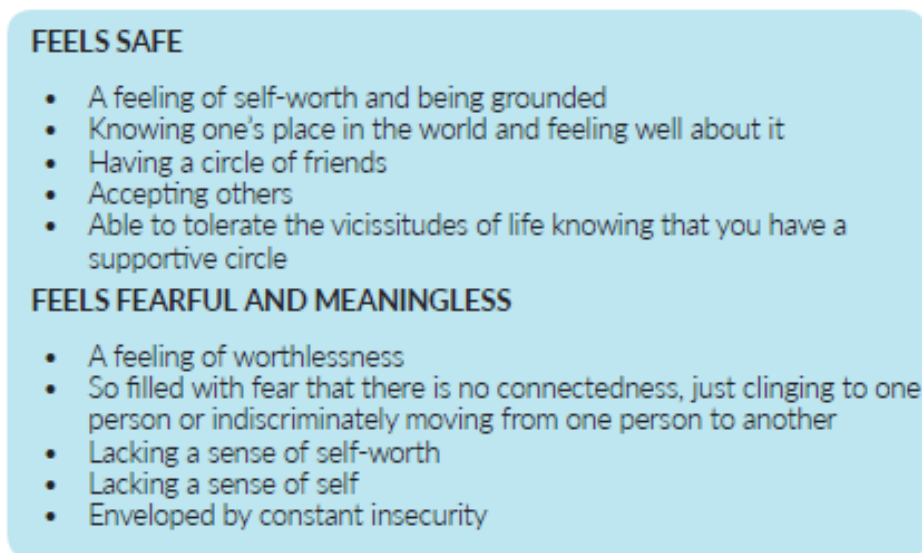
At forstå den frygt som gennemtrænger mennesket, at forstå hvordan adfærd kan være en afspejling af en dyb indre uro, frygt og angst for meningen med eksistensen, er en grundlæggende forudsætning for at kunne arbejde med trygheden og give mennesket den omsorg og kærlighed, der trænger ind på sådan en vis, at vi kan vise dem trygheden i sig selv (ibid., incl. egen fortolkning).

"As care gives, we have to concentrate on the subtlest aspects of fear and interpret the person's "behavior" as rooted deeply in a pervasive terror and meaninglessness." (ibid.).

McGee beskriver en essentialitet i, at fjerne fokus fra anskuelse af adfærdsproblematikker i specialpædagogikken, som værende årsagen til problemerne; adfærden er ikke adfærden i sig selv. Mennesker hvis adfærd, om det er skadende for deres omgivelser eller dem selv, handler aldrig i ond tro, men udfra smerten i deres

indre, hvilket også italesættes af Henze (bilag 1:14). Omsorgsgivernes vigtigste opgave er at identificere sin rolle i denne adfærd og arbejde på, at finde ud af hvor denne emotionelle natur stammer fra (McGee, 1998:23).

McGee opdeler tryghed med modsætningsforhold til frygt og meningsløshed i følgende model:

John McGee, model 1 (1998)

At føle sig elsket

Ifølge McGee er følelsen af at være elsket en forlængelse af trygheden. Han bruger begrebet 'esteemed' som følelse man modtager fra et andet individ. Her vil jeg anvende betydningsfuld som oversætning til dansk. Fordi, at føle sig betydningsfuld er en forlængelse af at føle kærligheden, og det begreb Henze benytter sig af⁴.

Vi skal som omsorgsgivere ifølge McGee bruge ordene meget i denne følelse; at fortælle den anden at denne er elsket, at vise det igennem GT's metoder, som jeg vil beskrive senere. I det intense nærvær i forklaringen og udtrykket fra omsorgsgiveren kan følelsen af betydningsfuldhed fremstå. Deri ligger autenticiteten som vigtighed i GT – du skal mene det når du siger det, for at ordene har betydning for den anden. Henze og McGee er ikke helt enige på dette punkt, hvor Henze med reference til McGee selv beskriver det på denne måde:

"John sagde jo meget tit det der, fake it untill you make it. Det er jeg ikke helt enig i. Fordi de ved godt hvornår der er noget som er fake ... altså, den betingelsesløse kærlighed, så kan man måske sige, altså nu er kærlighed for mig, er jo ikke kærlighed, det er også vigtigt at definere det.

...

⁴ Se citat på side 11.

Så, for mig er, den betingelsesløse accept, ligesåvel som den betingelsesløse kærlighed jo noget som man er nødt til at arbejde med. Det er jo ikke alle som er startet med, man skal kunne mærke den. Altså det skal ikke, det skal ikke bare være ord, det skal ikke bare være fordi nu siger boenheden, eller nu siger institutionen, at vi skal være betingelsesløse, det er ikke noget man bare er. Det er virkeligt noget man er nødt til at arbejde, være villig til at arbejde med sig selv, for at nå frem til.” (bilag 2;15-16)

McGee beskriver ikke præcis dette citat, som Henze henviser til fra deres samtaler, i sine tekster, men han beskriver dog, at arbejdet med at mennesker skal føle sig elsket, at de kan føle kærligheden til dem i sig selv, skal gives i rummelige mængder og betingelsesløst. Det skal gives i de gode stunder og især i de dårlige, når verden er ved at brase sammen. Det skal gøres i opbrud med kontrol og marginalisering og det skal gøres konsekvent og konstant (McGee, 1998:25). Hvilket, som han beskriver i sin tekst anleder til, at man giver og gennem at give, møder man sig selv som omsorgsgiver og menneske og finder kærligheden i at give. Jeg tror netop, det er det han mener med 'fake it untill you make it'. Altså giv noget af dig selv, giv din kærlighed til et andet menneske, for derigennem at føle din værdi for det sårbare individ.

McGee er ikke bleg for at indrømme, at mennesker med knuste hjerter, som han skriver, ofte har brug for ekstrem meget kærlighed, fordi deres indre er fyldt med en tomhed og manglende følelse af et værdifuldt selv – eller i nogle tilfælde – intet selv overhoved.

Igen slutter McGee af med en model til at demonstrere følelser, her uelsket kontra elsket:

FEELS UNLOVED...	FEELS LOVED...
• Complaining • Addiction to drugs or alcohol • Poor grooming and dress • Withdrawal • Self-stimulation • Hurting Self • Hurting others • Irritability • Running from caregivers • Running from peers • Screaming • Hoarding objects • Hurtful sexual expression • Sense of worthlessness	• Asking for help • Finding joy in others • Pride in self • Socializing • Pride in hobbies • Caring for bodily needs • Helping others • Contentment • Finding joy in care givers • Finding joy in peers • Sweetly communicating • Sharing possessions • Loving sexual expression • Sense of self-esteem

John McGee, model 2 (1998)

I dette ligger også en dyb forbindelse til følelsen af tryghed. De to læringsprocesser skal foregå sideløbende og i samspil med hinanden (ibid.:26). Tryghed uden kærlighed udvikler ikke individets selvforståelse, imens kærlighed uden tryghed kan skabe en asymmetri i den intrapersonlige udvikling, og skabe nogle uhensigtsmæssige tilknytningsproblemstillinger.

At føle kærlighed til andre

Den tredje søjle omhandler, at kunne afgive følelser til andre mennesker, følelser af kærlighed. Det kan anskues som bevægelsen fra at være et objekt, som modtager passivt, til at man som subjekt interagerer i den interpersonlige relation. At man rækker ud i en forståelse af responsivitet og mødet i kærligheden man modtager. McGee (ibid.:26), beskriver at i den normale moralske udvikling hos et barn, starter denne som passiv modtager af sine forældre og omsorgsgiveres betingelsesløse kærlighed. Igennem at spædbarnet lærer at modtage kærligheden opstår en respons. McGee skriver, at det ses i det små, når barnet griber ud efter vores fingre, smiler og griner når den voksne interagerer med denne. Det er en naturlig udvikling hos alle mennesker.

For at man kan nå til at give kærlighed, skal man føle sig tryk og elsket, først der er der udviklingspotentiale. Med et liv i systematisk behandling som objekt for andre, uden kærlighed i relationerne omkring en skabt i vores institutionskulturer, er mange mennesker med udviklingshæmning blevet adskåret fra kærlighed til andre. De har simpelthen aldrig lært det.

McGee (ibid.) beskriver, at kærligheden og hadet begge er elementer som er placeret i vores hjerte. Tager det, og omfavner det på godt og ondt. Vi, skal som omsorgsgivere ifølge McGee bryde hadets tag på hjertet med en omsorgsfuld og betingelsesløs kærlighed til det andet menneske.

Jeg snakkede med Henze om det her, fordi hun lå inde med et smukt eksempel på netop kærlighedens responsivitet i det hårde relationsarbejde, hun udfører som GT pædagog (bilag 2:12):

"det var ... med Henrik, og det er en af dem som jeg bærer i mit hjerte. Henrik er nok en af de beboere som, som har været mest udadreagerende mod mig. Det er også en meget spændende snak altså ift. at han havde været vant til at blive styret med hård hånd. Altså virkelig magt og kontrol fra morgen til aften for, så har folk synes at de har kunne været sammen med ham på en forsvarlig vis, og det har ikke knægtet ham. Tværtimod, så har han bare kæmpet videre til hans ret til en fucking kop kaffe, hvis det var det han ville, for der var ikke nogen der skulle bestemme over ham. Så kommer sådan en dame som mig, og bare er gentle; og selvfølgelig skal du have det, og ikke skælder ud og, og det bliver han pisse bange over. Også får jeg bare endnu flere slag. Fordi der er jo noget sygt i det der med han er jo vant til at få skæld ud, og så når

han ikke får det, så bliver han bange, fordi så kan han ikke aflæse at hvad er det der sker her.

...

men jeg er jo hele tiden blevet ved med at tro på det gode. Også i hans .. pædagogiske planer der står der han har ingen empati og, jamen altså, alle de der rigtige trælse ord, der er blevet sat på ham. Men det jeg så oplever, det er, at jeg havde det rigtig svært i mit ægteskab på et tidspunkt. Og så, sidder vi i sofaen sammen, også bliver der spillet noget musik, som du ved jo aktiverer de her erindringer, og som jeg så associerer med min mand og det som er svært, og jeg begynder så at græde. Og det kan man jo så sige et eller andet sted, det er jo ikke skide professionelt at sidde der og flæbe på sit arbejde.

...

.. også sidder Henrik ved siden af mig, også kigger han på mig. Også kigger han igen på mig, og så tager han hænderne på mit ansigt og drejer det om mod sig, også siger han "så, så, så, så". Jeg bliver.. jeg synes det var så smukt, et eller andet sted, fordi der viser han jo, at han ser mig, og han også ser at jeg er ked af det, også vil han rent faktisk trøste mig. Også kan man jo så sige, det er jo ikke, men det er rent faktisk en gave for os begge to. Altså at han får lov til at vise, den kærlige side som han selvfølgelig har. Og får at lov til at vise omsorg til mig. Prøv at tænke dig, hvor jeg så siger. Og jeg har det der, der er ikke nogens følelser der er for svære, det er måden vi tackler dem på, og det er måden vi italesætter dem på, og hvor jeg så siger til ham. "Henrik, du så at Gitte var ked af det, ja det var rigtig Gitte hun græd, hun var ked af det, og du trøstede mig. Tak skal du have, det var dejligt." Så satte jeg nogle ord på ikke, også var det, det."

Henzes praktiske oplevelse af at blive rørt af Henriks pludselige omsorg og kærlighed til hende er ifølge McGee et tegn på hans møde med hendes tryghedsskabende pædagogiske tilgang. Henze siger, at dette opleves efter mange års hårdt relationsarbejde (bilag 2:13). Men i dette korte moment oplevede hun hvad McGee (1998:27) beskriver som en moralsk modning. En læring af empati igennem det relationelle som Henze har opbygget med Henrik.

LOVING OTHERS

- Smiles
- Touches warmly
- Communicates joyfully
- Approaches others
- Stays with others
- Seeks out others
- Shares personal objects

DESPISING OTHERS

- Frowns, cries, clings, curses
- Grabs, hurts, disrespects
- Communicates harshly
- Withdraws
- Self-stimulates
- Prefers solitude
- Hoards

John McGee, model 3 (1998)

Hvis vi tager et hurtigt kig på denne model, som viser kærlighed til andre imodsætning til had. Kan vi se hvordan Henzes beskrivelse af Henriks adfærd fra, der hvor hun først mødte ham til, der hvor de endte igennem arbejdet med GT, hver eneste dag de var sammen.

At føle sig inkluderet i et fællesskab

Inkluderet i fællesskab kan også beskrives som menneskeligt engagement (McGee 1998:28), eller en bedre oversættelse kunne måske være involvering.

Den fjerde søjle i GT er absolut den sværeste at fremelske og lære et andet menneske. Grundet et ønske om menneskelig involvering medfører, at man påbegynder en emotionel strækningsproces (ibid.). I afsnittet om kærlighed snakkede Henze og jeg om dette i forbindelse med 'fathering' begrebet i pædagogiske kontekster; at skubbe til det andet menneske⁵. Når man skubber og strækker i et individ med et knust hjerte, kan man meget hurtigt møde modstand.

Et eksempel på at strække et andet menneske ser vi ofte i specialpædagogikken ved behovssituationer. Hvordan lærer vi det andet individ ikke at gå i bad konstant eller drikke 500 sodavand om dagen, som Henze og Lund fortæller om i deres foredrag (bilag 1:14-15). Her er strækningsprocessen yderst relevant og kan arbejdes med, fx ved at implementere det at vente, som mulighed igennem trygheden. McGee giver følgende eksempel med spædbarnet (McGee 1998:29):

"It is a stretching process much like the one that a toddler goes through. It first involves learning to wait for what one wants. The mother who stands at the grocery store check out stand watches her baby grab a piece of candy. At first, the mother gives in to avoid a tantrum. The next week, the mother takes the candy and says, "In a second!" The baby waits. The next week, she says, "Wait until we are outside!" The baby waits. Then, "Wait until we are home!" The baby waits. The mother is stretching the baby and, because the baby trusts the mother, the baby waits."

Jeg benytter selv strækning som pædagogisk metode i egen praksis. I perioder, hvor de mennesker jeg arbejder kan have en tilsyneladende behovsstyret adfærd, vil jeg give dem pauser ved strækning. Her giver jeg tid og rum til at den anden kan være i sig selv, så længe dette er meningsfuldt. Nogle gange kan en strækning vare 5 sekunder, andre gange 5 minutter, alt efter hvad der er meningsfuldt for den anden. Ved at gøre dette, kan jeg observere og mærke beboernes emotionelle tilstand og dermed tilrettelægge min tilgang og mængde af nærvær derefter.

Selvom GT er en struktur af filosofi er det også metodisk arbejde, hvor man læser et individ, som følgende model viser:

---

⁵ Se side 5.

Disengagement	Engagement
• Ignores others • Rebels against care givers • Rebels against friends • Rebels against family • Refuses to share • Sees no joy in others • Sees little joy in self • Withdraws • Self-stimulates • Has little pride in self • Prefers to be alone • Dislikes school or work	• Seeks others out • Enjoys care givers • Enjoys friends • Enjoys family • Offers to help • Finds joy in others • Finds joy in self • Participates • Has hobbies • Takes pride in self • Seeks to socialize • Likes school or work

John McGee, model 4 (1998)

Strækning kan dog være noget af det sværeste at arbejde med i praksis, da det kræver indgående kendskab til beboernes følelsesmæssige tilstand af tryghed og kærlighed.

Når vi snakker om at skubbe, så er det i det blide skub mod en adfærd, som er mere hensigtsmæssig for individet.

Henzes eksempel (Bilag 1:14-15) med Andreas, viser hvordan vi igennem GT's metoder, som er det næste jeg vil beskrive, kan arbejde med at skubbe individet ind i en mere hensigtsmæssig adfærd. Ved at skubbe Andreas med kærlighed og omsorg har de på Boenhed 42 gået fra daglige indberetninger af magtanvendelse og psykofarmaka udleveringer til, at det kun sker et par gange om året. Hans selvskadende adfærd gik fra dagligt at slå sig selv til blods ved at banke hovedet ind i en mur til, at det nu er yderst sjældent.

McGee beskriver dette ret poetisk (McGee 1998:31):

“Teaching it is like chipping away at a delicate piece of glass with jagged edges. It requires gentle movement into the person's world without frightening the person. It is a quiet, gentle intrusion rather than an insistent invasion. The intrusion pushes softly and quietly forward, retreats at any sign of rebellion or violence, and then pushes forward again. In the beginning we met the person where she/he was at—in a fearful and meaningless world. Now, we ask the person to meet us, not halfway, but just tiny bit.”

Kort og præcist, viser denne model af GT, hvad det basale formål med filosofien i praksis er:

ENGAGEMENT IS LEARNING THAT IT IS GOOD...

- To be together
- To do things together
- To do things for one another
- To do things for others

John McGee, model 5 (1998)

Denne langsomme og nænsomme læringsproces, der ligger i GT baserer på en forståelse af individet som værende ét menneske, der først skal lære at kunne lære, for derefter at kunne tillæge læringen intrasubjektiv værdi. Relationsarbejdets arbejde med hjertet og med menneskelig tryghed og kærlighed er det primære fokus. Og handler i sidste ende om, at lære et menneske, at have det godt og finde kærlighed og mening til livet. Fjerne individet fra tomheden og den manglende subjektivitet, over i en meningsfuld tilværelse.

Denne læringsproces beskriver McGee sådan her (ibid.:32):

BECOMING ENGAGED

- Rebellious
- Passive participation
- Doing things together
- Ebb and flow of rebellion
- Doing it by self
- Mutual enjoyment
- Pride in being together and doing things together

EVOKING PEACE

- Be soft, slow, and gentle
- Do things for the person
- Draw the person into activities with you
- Always be ready to help or even back off
- Give gradual responsibility
- Focus on the relationship
- Honor the person for being with and doing things with you

John McGee, model 6 (1998)

I processen beskriver McGee (ibid.) at det er en nødvendighed, at omsorgsgiveren først agerer for personen med det knuste hjerte, for at senere involvere individet i højere grad med højde for at der ikke opstår frustrationer hos personen som afføder yderligere utryghed. I denne progression siger McGee, at der bliver et større og større behov for af omsorgsgiveren yder betingelsesløs kærlighed på et konstant dybere og mere intensiveret niveau med udgangspunkt i den andens behov.

Det sidste skal forstås på den måde, at vi alle har forskellige udviklingspotentialer når det kommer til sociale relationer og samspil. Det er ikke nødvendigvis givet, at den form for involvering i fællesskab man fremelsker igennem GT giver mening udefra set. Virkeligheden i en verden med et knust hjerte og svære traumatikere, kan i sidste ende være så overskridende uden for selvet, at man livslangt kun oplever mikroskopiske

ændringer hos den pågældendes adfærd, men den kompetente GT pædagog ser dette og arbejder videre, fordi kærligheden i GT kan vi ikke altid forstå som den tager sig ud i det øvrige samfund, uden for institutionen.

Gentle Teachings redskaber

I GT ligger fire basale redskaber, som trods deres umiddelbare simplicitet rummer en dyb kompleks struktur ved implementering i relationsarbejde.

De fire redskaber, defineret af McGee (ibid.:33) er:

- Vores nærvær – hvor vi sender fred, beskyttelse og omsorg.
- Vores hænder – for sikkerhed og at føle sig elsket.
- Vores ord – opfordring og 'nurturing'⁶.
- Vores øjne – for at varme et menneskes hjerte med ømhed og kærlighed.

McGee (ibid.) siger, at grundlaget for disse redskaber er en oprigtighed, en menneskelig autenticitet, hvilket han beskriver således:

"We must be authentic. How we use these tools has to reflect our own life-story and personality. In some cultures and sub-cultures a warm embrace is common and natural; in other cultures it is strange and unnatural. In some cultures a kiss on the cheek is common; in others it is stilted and frowned upon. Some caregivers have little difficulty speaking a language of love; others find it awkward. These differences have to be respected. Yet, we also need to think about what the marginalized person needs and begin to stretch ourselves so that we might bring the warmest possible acts of love to those who feel unsafe and unloved."

Dermed tager han et udgangspunkt i et rationale om, at GT er grænseoverskridende for den professionelle. Men samtidig er der en nødvendighed i, at vi strækker os selv og bearbejder vores professionelle grænser for at kunne give det, den anden har behov for, imens vi er autentiske i det.

Henze uddyber dette i interviewet, i forlængelse af hendes eksempel med Henrik fra afsnittet om 'at føle kærlighed til andre' (Bilag 2:13):

"... hvor jeg også tænker, wow, det her, altså det er virkeligt noget .. der giver mening ... Men det kan jo også på nogen, Jonathan, og det anerkender jeg også, at nu er jeg jo en pige, der hviler rigtig meget i mig selv, og som har et godt selvværd og ved har haft en god opvækst, og altså, så det ligger jo også lige til højrebænet for mig, et eller andet sted .. Jeg kan godt forstå, at de her tætte, tætte relationer kan være ekstremt grænseoverskridende, det kan jeg godt forstå, men som jeg også siger

---

⁶ Begrebet nurturing kan ikke oversættes direkte til dansk. Begrebet indeholder både ordet næring, i sin simpleste forstand, men her skal det også forstås som; støttende, opløftende og lærende.

til mine kollegaer, til nye medarbejdere, at den relation som jeg har, den meget tætte relation. Og jeg er meget tæt, både med den fysiske og jamen det er ikke for andre at kopiere, man skal finde sin egen vej, og hvis ikke man bryder sig om det her, så skal man finde andre måder, og hvis ikke, hvis ikke man bryder sig om at give et knus, eller hvis man ikke bryder sig om, så skal man finde andre måder, at give dem det på. Og der er det jo vores redskaber, som er øjnene, det er hænderne og det er ordene.”

Redskaberne bruges dermed individuelt hos den enkelte omsorgsgiver, tager udgangspunkt i sit selv og bygger sin egen unikke GT tilgang. På denne måde træder omsorgsgiveren ligeledes ud af en skygge af pædagoger som ikke har en filosofisk tænkning med ind i deres praksis, og dermed har været én i rækken af mange forudgående personer. Her skabes et relationelt bånd, defineret af hvem man er. Lad os dykke ned i de enkelte redskaber og prøve at se, om vi kan forstå det komplekse i det som umiddelbart kan virke så logisk, ligetil og ufarligt.

Vores nærvær

Ifølge McGee (1998:33) kan vores nærvær signalere to ting. Enten, som beskrevet i afsnittet ovenfor, kan nærværet medføre en forståelse hos individet man arbejder for, at nu kommer endnu en pædagog, som bare er der. Eller det kan give en følelse af, at man er sikker og elsket, igennem den relationelle indtræden. Det handler om indstilling mener McGee, hvis vi går til det andet menneske med en intention om at signalere den sidstnævnte indstilling, vil vi fordybe os meget mere i vores opgave for den anden, fordybe os i den læring vi giver individet. Vi bliver dermed mere end et simpelt instrument for det disengagerede sårbare sjæl, som dermed risikere at synke dybere ind i følelserne af værdiløshed og lukke af for omverden.

Vores nærvær skal indeholde en rytme af bevægelse og de andre redskaber, der i et samspil skal skabe betryggende omsorg hos den enkelte. McGee samler en oversigt over elementer som vores nærvær altid skal indeholde:

THE CARE GIVERS PRESENCE

- Movements attuned to person's needs
- Relaxed and unafraid
- Peaceful
- Calming
- Soothing
- Welcoming
- Generosity of spirit
- Sense of uplifting

John McGee, model 7 (1998)

McGee forstår dette i al nærvær. Altid når vi bevæger os ind i et andets menneskes kropslige rum skal vi udvise en respekt. Udvis og bevise for den anden at her er trygt, og intet dårligt vil ske (ibid.).

Problemstillingen med nærværet er, at det skal læres hos omsorgsgiveren før det kan gives, og det skal være konstant. Her må man tænke det i grader, og forsøge så godt man kan. Man må ikke bryde ind i et andet menneskes verden; skabe frygt og meningsløshed. Det er svært, fordi den pædagogiske virkelighed ofte er præget af travlhed, med et system af tid og struktur, som altid er et element i vores hverdag. Eksempelvis: Jeg arbejdede på et tidspunkt med et menneske med Downs syndrom, der var blevet dement. I hendes demenstilstand var hun begyndt at tisse i bukserne, og hun kunne gå fuldstændig i affekt, hvis hun skulle skifte tøj midt på dagen, da der var en rutine i hendes liv, hvor tøjskift var en del af morgenstrukturen.

I perioder var hun bange for sin lejlighed, hvor hendes toilet var. Institutionen havde lavet en strukturel hverdag for pædagogerne, hvori også hendes toiletbesøg var beskrevet, hvilket skabte problemer – da nærværet ikke var det pædagogiske udgangspunkt. Hun skulle på toilet kl. 10:30 til 11:00, hvorefter jeg skulle holde pause til 11:30, også skulle jeg forberede frokost for de andre beboere i gruppen. Men når hun sad og græd på gulvet, råbte og var fuldstændig ude af sig selv i affekt over at skulle på toilet, hvordan skulle det så kunne lade sig gøre på én halv time? Det endte enten med, at hun ikke kom på toilet og derfor nogle gange tissede i bukserne og måtte gå med det i flere timer, eller at jeg brugte min pause og måtte udskyde de andres frokost for, at give hende det nærvær hun havde behov for, at vi kunne gennemføre aktiviteten på en kærlig og omsorgsfuld måde.

Nærvær kræver tid, men det kræver mest af alt, at man fokuserer på, at finde tiden til det – bearbejde systemet og løse det. Dette eksempel er ikke taget fra en GT institution, og er kun taget for at påvise sværheden i at skabe nærvær i en altid omskiftelig arbejdsverden.

Vores hænder

Selvom McGee (ibid.:32) først beskriver redskabet som vigtigheden af at bruge vores hænder, uddyber han i afsnittet om dette redskab, at der er tale om berøring, som er sidestillet med hænderne i hans værk.

Berøring er det kraftigste redskab, men samtidigt også det, som er sværest at anvende i GT. Det, ifølge McGee (ibid.:35), grundet den livserfaring mange mennesker med udviklingshæmning har. Mange har oplevet at berøring medfører fysisk magtanvendelse eller kun er blevet anvendt i kravssituationer.

Et andet aspekt af berøringen, finder jeg i mit nuværende arbejdsfelt. Arbejdet med døvblindfødte, hvor berøringen opleves i forbindelse med en forventning om kommunikation, grundet anvendelsen af taktilt tegnsprog.

Det er derfor vigtigt, at man i arbejdet med berøring aldeles nænsomt og med respekt for den erfaring individet har med at blive berørt, da det for nogle, kan det være meningsløst, hvorved fokus på de andre redskaber skal først (ibid.).

Henze, beskriver i foredraget (bilag 1:12), vigtigheden af berøring i specialpædagogisk praksis:

"Mennesker, som har ekstremt meget angst, og som har ekstrem meget angst inde på livet, det kan være. ÅHH, så kan de gå fuldstændig, fordi de ved ikke hvad der skal ske, men det er ikke ens med (at vi ikke skal røre dem red.). Både Jesper og jeg vi har en holdning til, at alle mennesker har brug for at blive rørt ved. ALLE. Prøv at tænkt på at gå igennem et helt liv uden at blive rørt ved, men vi erkender, der er nogle qua deres opvækst, qua deres livshistorier har det rigtig, rigtig svært, men det er ikke ensbetydende med at ham, nej ham, han må vi ikke røre ved. Hvis man har en ekstrem dyb respekt for deres intimsfære, også er det noget med, som John siger; Touch by an angel, lige.. også trækker man sig igen."

John McGee citatet Henze henviser til her, er i det pågældende afsnit jeg er ved at beskrive. McGee siger helt præcist (McGee 1998:35):

"At the start, the person might be scared of our touch, flinch at it, or be spooked by it. If we see this reaction, we should touch more softly as if touching the wing of an angel. We have to teach the person that our touch is good, beautiful, and loving."

Hvilket handler om læringsprocessen, at lære at blive rørt ved. Det kan måske virke ulogisk, men når man ser på historierne, og den videreførelse, som ligger i mennesker med udviklingshæmmedes historie, så giver det god mening. Hvordan kan man vide at berøring er kærlighed, hvis man aldrig har oplevet det sådan?

Jesper Lund, giver et meget godt praktisk eksempel fra Sølund (bilag 1:12-13):

*"Den der med, at man bare henleder til at der en diagnose, han er autist, han kan ikke tåle man rører ved ham. Det er jo også sådan en, okay det er en autist, her, han er udviklingshæmmet. Og der har jeg jo også i mange år gået, de første mange år, da jeg lærte Tommy ... Der tænkte jeg jo så, Nåh han kan ikke lide at blive rørt, så sagde jeg til folk, at han kan ikke lide man rører ved ham. Så fandt jeg udad man kunne sige: 1, 2, 3. Og så gik det op for mig, at det Tommy var bange for; hvornår pokker slipper folk, jeg kan ikke lide at blive holdt fast, fordi det var jo en fastholdelse. Så jeg prøvede at gøre det blødt, og så talte jeg til 3, og så kom han selv hen til mig bagefter, og sagde; 1,2,3.
Nåh ja, 1,2,3⁷.*

---

⁷ Lund henviser med gestik til sin egen erfaring, red.

Så man risikerer at lave nogle selvopfyldende profetier .. så de går uberørt igennem livet, bogstaveligt talt, uden kropskontakt, uden kærlig berøring, det skal man passe på med. De fleste mennesker, kan godt lide berøring, også autister, men de kan måske være blevet aflært med det. De har boet nogle steder, hvor man har sagt, de er jo autister. Det er ikke det samme, som de slet ikke kan lide berøring. De kan måske ikke lide at blive omfavnet en time, men måske sådan et lille, et lille, et lille, et lille touch by an angel ..."

Hvor den danske GT tilgang er baseret, ifølge Henze og Lund, på at alle mennesker har behov for berøring, er berøring mere diskuteret i den oprindelige McGee tekst. For selvom berøring er den korteste vej ind til et andet menneskets hjerte, siger McGee (1998:35), at det kan forvirre og bringe meget tvivl, og derfor er det ikke alle, der ville kunne få udbytte af denne tilgang.

McGee fokuserer meget på hvordan berøring hos den enkelte kan medføre seksuel opstemmelse og forvirring.

WHAT PROBLEMS MIGHT ARISE WITH TOUCH?

- Our touch is to teach the person the feeling of being safe and loved
- With any sign of sexual misinterpretation on the person's part, the touch should be changed to something less intense and always given with "This means you are good... I am your friend..."
- If this is too much, back off on the physical contact
- We also have to be vigilant for any type of pedophilia
- If the person fears touch due to life-story or the inherent nature of a disability, use your physical contact slowly, softly, and lovingly—avoiding any provocation of fear or violence

John McGee, model 8 (1998)

Da GT og det at have et knust hjerte er en generel element for al pædagogik, kan der opstå en del forvirring ift. hvordan og hvor meget.

Er det mennesket med udviklingshæmning, der er fastlåst i et infantilt stadium, og har et stort behov for kram eller er individet på anden vis intellektuelt begavet nok til at misforstå berøringens formål? GT skelner generelt ikke mellem social- og specialpædagogik, men der ligger et rationale i, at argumentere imod et kram til en teenagepige med borderline fra en mandlig pædagog. Selvom intentionen kan være kærlig, er der potentiale for misforståelse og dermed kan berøringen risikere ikke, at tage udgangspunkt i individets reelle behov for anerkendelse.

Berøring som pædagogisk redskab stiller store krav til den enkelte omsorgsgiver, da det er vigtigt at forstå sin egen rolle i forhold til det menneske man berører. Berøringen betyder måske ét for dig, men noget andet for det individ du står over for. Desuden skal omsorgsgiveren overveje, hvad det er vi stimulerer i nærværet, og samtidig dets afbræk, når man går hjem. Det her skal vi nok komme meget mere ind på i analysen, når vi snakker om GT i forhold til kropsfænomenologi. Det her er blot en hurtig introduktion til berøringens verden, fordi det er i berøringen vi kan komme så dybt ind som pædagogikken tillader.

Vores ord

Det tredje redskab i GT er ordene. Ikke overraskende mener McGee, at ord skal bruges til at række ud til individet med udgangspunkt i kærligheden.

Ordene starter altid hos os, og kan måske på et tidspunkt munde ud i en dialog (ibid.:37). McGee præciserer, at den primære rolle ordene har i GT er, at skabe en varme i den enkelte. I ord er flere elementer; varmen, tonen, rytmen såvel som budskabet. McGee fortæller at det vigtigste ikke er indholdet, om end det betyder noget, men varmen det bringer. I videoen 'Ronalds Journey', ser man McGee anvende engelsk til en hollandsk mand, som ikke forstår sproget. Her kan man mærke, hvad McGee vitterligt mener med denne varme, og hvordan indholdet af ordene overskrider sprogbarrieren.

Der er to ting ord aldrig må være; adfærdsmodificerende, som fx ros ved udførte handlinger eller rettesættelser (ibid.). Disse to ting indeholder ingen mening af kærlighed, men ønsker at individet vi står over for ændrer sin adfærd på baggrund af omsorgsgiverens behov. Her eliminerer man et redskab og gør det til genstand for en objektgørelse af den andens oplevelsesverden, hvilket medfører en relationel distance. I døvblindeverden, er dette mere kompliceret – da vi her oplever en sammensmeltning af berøring, sprog og et behov for krav igennem den store afhængighed der er de relationelle. Hvordan skiller man disse ting ad? Jeg arbejder på en metode, men har endnu ikke fundet svaret.

Vores øjne

Vores øjne kan gennemtrænge det andet menneske, så smukt beskriver McGee det (ibid.:38). Selvom det giver mig lyst til, at bevæge mig ud på sidespor, så bliver det, ikke i dette speciale der kommer en analyse af blikket som genstand for skammen og selverkendelsen forbundet i intersubjektivitet, jvf. Sartres analyse.

Og jeg tvivler desuden kraftigt på at Sartre og McGee er enige om særlig meget udover væsentligheden i den andens blik.

Men vi ser en vigtighed og en spaltning af indholdet i øjnene i specialpædagogikken. Den umiddelbare del er hvordan vi bruger vores øjne. Vigtigheden af øjenkontakt, at fastholde den og tro på at den er helende for den andens hjerte. Vi kender alle til, at

smil kun er ægte, hvis øjnene er med fordi man smiler med kindbenene i stedet for munden. Denne ægthed kan spejles i øjnene, fordi det er i øjnene smilet starter og slutter, det er her vi kan se om vi er ægte tilstede for den anden. Det er vores måde at vise, at vi står i nærværet fordi vi vil, og ikke fordi vi skal.

Men øjnene er også det redskab vi kan bruge til at mærke det andet menneske. Henze (bilag 2:12) beskriver hvordan hun læser en af sine hårdest ramte beboere ved at kigge på hendes øjne. De skifter farve, udtryk og energi. Hvilket gør, at Henze ved, hvilken dagsform hun har at arbejde udfra, og kan tilrettelægge den korrekte pædagogiske tilgang derefter.

Opsummering

Vi har nu været rundt om det grundlæggende og bagvedliggende i GT filosofien.

Bevæget os ind i den tænkning McGee beskriver i sin filosofi, samtidig med at vi har berørt de redskaber som skal implementeres i den pædagogiske bevidsthed for at arbejde med GT.

I GT skal man have hjertet med, og man skal praktisere betingelsesløs kærlighed for de mennesker man arbejder for, ellers bliver det meningsløst og Laissez faire, hvilket gør mere skade end gavn. GT er ikke for alle, og det er en kontroversiel tilgang, grundet den manglende evidens og til tider umuliggørelse i praksis, grundet de organisatoriske strukturer. Hvilket medfører at GT i sit umiddelbare møde med omverden kan opleves som utopisk idealisme.

Når jeg møder denne kritik, så kræver det tid og styrke at forklare meningen. Det kræver en etisk forståelse af pædagogikken, som ligger uden for de gængse normer. Der opstår en modstand i praksis. Hvilket grundet i, at den diskursstyrende tilgang er neurovidenskab kombineret med psykologi, og disse videnskaber i mødet en filosofi med udgangspunkt i et andet etisk menneskesyn, som også søger eksistentiel forandring hos omsorgsgiveren, mister deres definitionsmagt bundet i objektgørelsen af adfærden.

Simpliciteten og den repetition vi ser i McGees retorik, er dog væsentlige elementer som gør, at det ikke er ulogisk at GT tænkning kan implementeres i den specialpædagogiske virkelighed.

Jeg kan ikke bidrage med decideret evidens til denne udvikling, men i det næste afsnit, vil jeg beskrive kort om begrebet anerkendelse, som er det mest brugte begreb i pædagogikkens verden, men ofte misforstået. Ved at give denne definition af anerkendelse, vil jeg senere i analysen kunne forsøge at påvise, hvordan GT's menneskesyn giver mening i et teoretisk perspektiv. Ligeledes vil Merleau-Pontys kropsfænomenologi være et medvirkende forsøg på at give filosofien mere eksistentiel dybde.

Teori om anerkendelse

Dette speciales anerkendelsesbegreb tager udgangspunkt i definitionen lavet af den tyske filosof Axel Honneth, der i 2006 skrev bogen 'Kamp om Anerkendelse'.

Denne forståelse vælger jeg pbg.a. en erfaring om, at netop den anerkendelse som Honneth beskriver kan have en stor indvirkning på forståelsen af, hvordan vi anskuer mennesker i den specialpædagogiske praksis. Især fordi at Honneth benytter sig af begrebet kærlighed.

Honneths teori om anerkendelse kan bedst forstås som en rekonstruktion. Idet han tager de hyperkomplekse socialfilosofiske teorier fra G.W.F. Hegels Jena-år⁸ og kombinerer dem med værk af pragmatikeren G.H. Mead⁹. Ifølge Honneth skabes der dermed en naturalisering af de metafysiske intersubjektivitetsteorier fra Hegel. Sociolog Rasmus Willig, beskriver i forordet til den danske udgave af 'Kamp om Anerkendelse', at Honneths anerkendelsesbegreb kan forstås som en empirisk antropologisering af Hegels teorier (Honneth, 2006:8).

Et stærkt anerkendelsesbegreb er en nødvendighed for det fortsatte ønske om, at påvise hvordan fx menneskesynet i GT definerer nogle rammer for hvordan vi ser individet, og hvordan vi forstår den komplekse eksistens fremståen i beskrivelsen af mennesker med udviklingshæmning.

De tre anerkendelsessfærer

Jeg tager udgangspunkt i Rasmus Willigs forord, hvor han opsummerer Honneths sfæreteori.

Honneth (2006:11-12) opdeler anerkendelse i tre sfærer:

1. Privatsfæren:

- Definition: Familie og venner.
- Selvforhold: Fundamental selvtillid. Ontologisk sikkerhed.
- *"Kærlighed og venskab udgør .. den emotionelle anerkendelse, der sætter subjektet i stand til at udtrykke sig og agte og respektere sig selv som én, der kan deltage i såvel nære fællesskaber som i samfundsmæssige forhold"* (ibid.).

2. Den retslige sfære:

- Definition: Samfund, rettigheder som borger.
- Selvforhold: Almen respekt.
- *"... anerkendelsen af subjektets formelle evne til autonome handlinger",
"... den højeste form for selvrespekt kan kun realiseres når individet er anerkendt som et autonomt handlende retssubjekt"* (ibid.).

3. Den solidariske sfære:

---

⁸ Jena-tiden, var den periode Hegel arbejdede på Jena-universitetet, og undervejs skrev Åndens Fænomenologi, der udkom i 1807

⁹ Fx Meads kendte værk 'Sind, selvet og samfundet' fra 1934

- Definition: Kulturel, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber.
- Selvforhold: Værdier og normer danner grundlæggende selvværd.
- *"... indgår i et fælleskab hvor det dels kan genkende sig selv, dels blive anerkendt for sin egen unikke partikularitet", "... anerkendt for sit bidrag til samfundets reproduktion" (ibid.).*

Hver af de tre sfærer følges af ét selvforhold:

1. Kærlighed er forudsætningen for subjektets fundamentale selvtillid.
2. Den almene respekt udløser en selvtagelse som borger.
3. Solidariteten medfører en selvværdsættelse.

Privatsfæren

Næppe overraskende for læser, ønsker jeg at bearbejde den første sfære mest i dette projekt, da specialpædagogikken, som jeg beskæftiger mig med, sjældent involverer individer, der bevæger sig udover og ind i et selvforhold, hvor de andre anerkendelsessfærer eksisterer. Hvorfor, bliver beskrevet i analysen.

Kærligheden skiller sig ifølge Willig (ibid.) ud fra de andre sfærer for den udgør forudsætningen for at overhovedet at kunne indgå i intersubjektive forhold. I begge parter affektive behov oplever vi ifølge Honneth et gensidigt afhængighedsforhold af emotionel opmærksomhed.

Honneths forståelse af kærlighed er også interessant at dvæle lidt ved, idet han beskriver, at hans forståelse af kærlighed udspringer af Hegels kærlighedsbegreb.

Defineret af Honneth (ibid.:130):

"... alle primærrelationer, der består af stærke, følelsesmæssige bånd mellem få personer, således som vi finder det i erotiske parforhold, venskaber og i forholdet mellem forældre og børn."

Sammenhængen vi ser her beskriver Honneth som værende igennem forståelsen af kærlighed som liggende udover, om end inkluderende, det seksuelle. Honneth (ibid.:131) beskriver hvordan at det i kærligheden bliver erkendt for den enkelte, i den gensidige afhængighed af hinandens behov. Behov, beskriver han, kan kun blive direkte bekræftet igennem tilfredsstillelse eller gengældelse, og dermed får det karakter af følelsesmæssig bivilligelse og opmuntring.

Hvilket er interessant, fordi han her kommer ind på en forståelse af intersubjektivitet som en nødvendighed for kærlighed, også til en selv. Kærlighed eksisterer ikke i en oplevet solipsistisk eksistens¹⁰. Det eksisterer ikke uden, men man kan heller ikke eksistere alene i det.

---

¹⁰ Begreb defineret i næste teori afsnit.

Honneth beskriver, at når man indtænker kærligheden i specialvidenskaber, skal man være opmærksom på spændingsfeltet mellem symbiotisk selvopgivelse og individuel selvhævdelse. Kærligheden bliver dermed interessant som genstandsfelt for de interaktioner vi skal begå os i. Her tænker jeg specifikt som specialpædagog og omsorgsgiver. Det er ifølge Honneth (ibid.) interessant at analysere det intersubjektive relationelle i kærligheden pbg.a. hvad han definerer som et opgør med arven fra psykoanalysens objektrelationelle fokusering på drift som udmøntres i patologiske afvigelser. Denne forståelse af patologiske lidelser som været bundet i det intrapsyriske harmonerer ikke med symptomerne på fx borderline eller narcissisme, der er oplevet i barnets løsrivelsesproces (ibid.:133).

Flere former for psykiatriske diagnoser, opleves udefinerbare pga. udviklingshæmningen hos individer, som skjuler dybereliggende emotionelle problemstillinger. Hvilket skaber mange pædagogiske konflikter, og ender i adfærdsmodificerende pædagogiske strategier eller decideret medicinering med psykofarmaka i større grad end ellers nødvendigt.

I denne bevægelse fra en diskursindehaver til en anden mere relationel funderet, har Honneth (ibid.:134) en interessant pointe:

"Men det, der synes at gøre teorien om objektrelationen særlig velegnet med hensyn til en fænomenologi for anerkendelsesrelationerne, er ikke dens intersubjektivitetsteoretiske udvidelse af den psykoanalytiske forklaringsramme som sådan. Det er derimod, at den kan konkretisere kærligheden som en bestemt form for anerkendelse, idet de vellykkede, følelsesmæssige bindinger baseret på en evne, der er udviklet i den tidlige barndom: Evnen til at etablere en balance mellem symbiose og selvhævdelse."

Altså en konkret teoretisk sammensmeltning af anerkendelse med en forståelse af det, at blive et menneske.

En forståelse af kærligheden, som den står beskrevet af Honneth, synes jeg er vigtig for at lave en form for optimistisk vending i specialpædagogikken. Den anomale eksistens og dermed selvforholdet vi ser hos mennesker med udviklingshæmning, trækker lange rødder ned i denne oprindelige tænkning omkring selvforholdet bundet op i det relationelle. Som når Jesper Lund i foredraget (bilag 1:3) beskriver sin indtræden på Sølund tilbage i 1989, hvor han møder ind og skal arbejde med mennesker, som har siddet bag tremmer i små celler. Han blev tvunget til at udøve fysisk magt mod sine beboere pga. en pædagogisk tilgang på stedet, hvor kærlighed slet ikke eksisterede i den anvendte praktiske.

Men jeg skal passe på med at ikke lave konstant og direkte sammenligning mellem Honneths tænkning og GT. Fordi Honneths pædagogiske teorier er defineret med udgangspunkt i relationsorienteret teori af Donald Winnicott, psykoterapeut og børnelæge, konstrueret pbg.a. normalitet i børns udvikling. Men vi ser nogle

dialektiske lighedstræk. Fx i anvendelsen af overgangsobjekter (Honneth, 2006:140), forstået som barnets opslugenhed i objekter som genstand for det stilsigende mellem det intrapersonlige oplevelse, det fiktionalle og den objektive empirisk virkelighed. Heri ligger barnets udvikling i transformationen fra symbiose med mor til et selv, hvorved sammenligningen ophører. Fordi denne bevægelse ses ikke i anvendelsen af overgangsobjekter hos mennesker med udviklingshæmning. Her ser vi en fastlåstning i en selvforglemmende omgang med objekterne (ibid.:132), en form for fastholdelse af eksistensen i det irrationelles verden, som man ikke yderligere kan forklare igennem empiriske studier af børns udvikling.

Retslige- og solidariske sfærer

Det samme problem opstår, hvis jeg bevæger mig ind i en analyse af den retslige- og solidariske sfærer, for disse to er mennesket med udviklingshæmning afskåret fra, i kraft af sin intelligens og kognitive kapacitet.

I min forskningspraktik på Pædagoguddannelsen udarbejdede jeg projektet 'epistemologisk undersøgelse af begrebet udsathed' (2016), hvori jeg bruger Honneths begreb 'ringeagt' (ibid.:175) for at beskrive hvordan begrebet påvirker mennesket som defineres af det. I den analyse tog jeg dybere fat i Honneths tænkninger på basis af et ønske om, at definere problemstillingerne i kategoriseringer af mennesker, og derigennem umyndiggørelsen i sådan en grad, at anerkendelse forbliver umuligt i en assymetri mellem 'jeg' og 'mig' (Bruun, 2016:14).

Ligesom anerkendelsen deler Honneth ringeagt op i tre niveauer (Honneth, 2006: 176-178), hvis individuelle konsekvenser beskrives vha. metaforer, der henviser til menneskelig forfaldstilstande:

- Den psykiske død.
  - Erfaringen af den fysiske mishandling, der ødelægger en persons grundlæggende selvtillid.
- Den sociale død.
  - Nedværdigelse der påvirker den moralske selvrespekt.
- Kulturel nedvurdering af ens livsform.
  - Negativ holdning til et individ eller gruppes sociale værdi.

Jeg bringer dette frem for at beskrive, hvorfor jeg anvender Honneth i specialet, og hvorledes hans teori kan anvendes til at belyse forskellige elementer i anerkendelsen på andre menneskelige planer end vores normalitet. Givet er det, at anerkendelse i sin hele udstrækning er umulig. I umuligheden ligger en adskillelse fra det virkelige. Jeg har tidligere i mine studier lavet en analyse, hvor jeg transformerede Honneths anerkendelsesteori over i en mikrostruktur i institutionaliseret form, med henblik på, at forstå, hvordan det så kan eksistere. Hvilket jeg, selvom jeg lyster at gøre det igen, kun vil gøre i mindre udstrækning i analysen, fordi jeg bevæger mig over i en

pseudoantropolisk tænkning, som er irrelevant for mit fænomenologiske ønske. Men som Willig (2006:12) beskriver, og jeg godt kunne tænke mig at uddybe kort:

"Det betyder ikke, at en person uden rettigheder ikke kan have selvrespekt, men at den højeste form for selvrespekt kun kan blive realiseret, når individet er anerkendt som et autonomt handlende retssubjekt."

Hvilket også kan ses tydeligt i den solidariske sfære, hvori selvværdsættelsen er anerkendelsens endelige mål. Igen kan parallelet blive farligt for analysen. Men jeg mener, at begrebsverdenen og forståelsen af mennesket behov for at nå til anerkendelsen i Honneths teorier kan anvendes med et vis teoretisk abstraktionsniveau. Det, med respekt for det faktum at institutionalisering af individer, samt den medfødte udviklingshæmning umuliggør det i praktisk forstand. Man kunne være så fræk, at kalde det en underkendt anderkendelse. Fordi anerkendelsen i Honneths tænkning leder hen til det normale, og det skal specialpædagogikken ikke. Med andre ord, jeg vil ikke definere hvordan anerkendelsen ikke er tilstede i den virkelig jeg beskriver, men hvordan den kan være tilstede i en udstrækthed i den intersubjektive oplevelse, som personen med udviklingshæmning har, og som omsorgsgiveren skal arbejde udfra.

Merleau-Pontys kropsfænomenologi

I et forsøg på at forstå Maurice Merleau-Pontys filosofi, har jeg anvendt Ulla Thøgersens bog 'krop og fænomenologi' fra 2004. Derudover vil jeg også forsøge at gå dybere ned i hvordan kropsfænomenologien interagerer i sammenhæng med mennesker med udviklingshæmning. Der er flere elementer i Merleau-Ponty og John McGees filosofier, der harmonerer, om end Merleau-Ponty arbejder med et teoretisk abstraktionsniveau i menneskelig eksistens og McGee beskriver en hands-on pædagogisk tilgang. Jeg berører nogle eksempler kort, men læser skal som udgangspunkt tænke; at der kommer tilbagevendende referencer på et senere tidspunkt. I kan måske lege lidt med, og prøve at gætte hvad jeg har tænkt mig at analysere ved at sammenkæde mine teoretiske præsentationer af Merleau-Ponty og John McGee.

Thøgersens forståelse af kærtegn fra 'Filosofi og etik' (2012) bliver også et mindre element i dette afsnit og ligeledes inkorporeret i analysen.

Udover dette vil der komme en kort perspektivering til Merleau-Pontys 'Child Psychology and Pedagogy – the Sorbonne Lectures fra 1949-1952'. Hvor han i et kapitel beskriver en forståelse af rationel udvikling kontra irrationalitet. En tænkning som man fx også kan finde i Lev Vygotskys værk 'tænkning og sprog' fra 1971, som jeg beskriver alene af den grund, at jeg senere vil henvise til noget af min egen litteratur, hvor Vygotsky var grundlaget for mine tanker.

Sansning

I Merleau-Pontys filosofi er udgangspunktet for menneskelig selvforståelse vores evne til at sanse. Mere præcist forholder Merleau-Ponty sig til Husserls begreb om dobbeltsansning, som peger på sansning som menneskets primære tilgang til verden (Thøgersen, 2004:92). I dobbeltsansningen adskiller filosofien sig fra videnskaben, iform af den individuelle tematisering, der opstår i forståelsen af den enkeltes sansning, hvor videnskaben bevæger sig ind i en objektiv tilgang til vores forståelse (ibid.).

Vi eksisterer alene som mennesker i kraft af vores krop, og vi kan ikke adskille os fra denne da det er vores ontologiske udgangspunkt. Det er i dobbeltsansningen, i oplevelsen af at kunne mærke mig selv sanse, at min levende krop træder frem (ibid.). I kraft af, at tage dette standpunkt definerer vi også et primært fokus rykket fra en bevidsthedstænkning om 'jeg-er' som styrende, beskrevet i Husserls fænomenologi over i en fænomenologisk epoché¹¹, der giver mening i en specialpædagogisk tænkning med udgangspunkt i relationen pbg.a. GT's redskaber.

Begrebet intentionalitet er ligeledes vigtig for at forstå Merleau-Pontys definition af mennesket som krop. Her bevæger han sig igen væk fra menneskets 'jeg tænker', altså en bevidsthedsorienteret tilgang til væren, og ifølge Thøgersen (ibid.:29), over i en 'jeg kan' forståelse. 'Jeg kan' samler bevidstheden og kropsligheden i en inkarnation. Vi er inkarneret subjekter, hvilket forstås, at mennesket er et kropsligt, intentionelt bevidsthedsvæsen. Vi kan række ud i omverden, og vi gør det – menneskets bevidsthed står ikke uden for verden, men vi er hjemme i den. Vi anvender ikke tænkningen for at eksistere og begå os i verden, vi anvender vores kroppes situerethed.

Nu kan de fleste mennesker jeg arbejder med ikke cykle, jf. Thøgersens eksempel (ibid.), men de kan ofte gribe ud efter en kop, rejse sig fra sofaen og bevæge sig rundt på egne ben. Man ser ofte også denne intentionalitet i spisesituationer. Fx på min nuværende arbejdsplads kommer alle beboere hjem fra deres dagtilbud (læs; "arbejde") kl. 15 hver dag, med undtagelse af fredage, hvor de er hjemme én time før. Hver fredag står flere af dem klar i køkkenet klokken 17, og venter på aftensmaden, som først bliver serveret kl. 18. De er ikke underlagt den sproglige forståelse af

---

¹¹ "Epoché kommer af græsk og betyder 'holden-tilbage'."

Ifølge den dansk filosof og Husserl-ekspert kan den "manøvre, hvor vi afholder os fra at følge vores naturlige inklination, betegnes som fænomenologisk epoché" (Zahavi 2003: 21). Tanken er ikke, at man som Descartes skal forlade eller tilsidesætte virkeligheden og blive et verdensfjernt subjekt, men blot at dogmatiske 'for-domme' og indstillinger – eller Husserls udtrykt 'den naturlige indstilling – til verden skal suspenderes. Herved muliggøres at det erfarede objekt kan fremtræde uhildet, hvilket således bliver ensbetydende med den fænomenologiske indstilling. Ifølge Husserl og fænomenologien kan verdens egenlige mening kun fremtræde ved hjælp af epoché, som et slags metodisk greb." Lokaliseret på: <https://videnskabsteori.wikispaces.com/Epoché> (29.08.17)

tidsrum, men defineret af deres institutionelle rammer. Eller når den døvblinde beboer med begrænset adgang til det sproglige system vågner kl. 3, så tænker denne ikke "jeg er vågen, det er mørkt, det må være nat, jeg sover igen". Dette menneske er i 'jeg kan' og "jeg kan vågne, derfor kan jeg følge min normale rytme, som er at bede om kaffe når jeg er vågen". Tid giver i denne kontekstualisering ikke mening. I 'jeg kan' følger vi vores intentionalitet. Thøgersen (ibid.) beskriver, at Merleau-Ponty definerer, at vi ikke er tænkende baseret på fornuft i internationaliteten, men baseret på vores praktiske tilgang til verden.

Cogito

Ifølge Merleau-Ponty (ibid.:55) findes der to Cogito'er i den cartesianske filosofi, det sprogligt funderet 'jeg tænker', først italesat af Descartes, og fejlagtigt defineret som udspringet af vores bevidsthed, også det tavse Cogito, som Merleau-Ponty mener, reelt var det Descartes søgte efter (ibid.). Det tavse bliver i sin bundethed i intentionaliteten og perceptionen interessant i specialpædagogikken, hvor sproget ikke er direkte tilgængeligt i den erfarede virkelighed.

Merleau-Ponty definerer, at i Cogito kan solipsisme aldrig eksisterer, da den sproglige bevidsthed gør, at denne er situeret i en fælles verden. Tale er baseret på sameksistens (ibid.).

Det tavse Cogito, beskriver han, værende eksisterende præ-refleksitiv. Det er et ikke-tænkende, men oplevende Cogito.

Thøgersen (ibid.) skriver:

"Pointen er, at vi har en førsproglig (før-begrebslig) tilgang til verden, som nok er mest tydeligt hos barnet, der søger næring, tryghed og varme uden at have et begreb om disse ting. Merleau-Ponty kalder subjektet for denne tilgang for det tavse Cogito. Det tavse Cogito er mig selv oplevet af mig selv uden et sprog. Det er mig selv i min kropslige samhörighed med verden".

Der ligger dog en uoverenstemmelse her, da Cogito henleder til 'jeg tænker' og hvis det tavse Cogito er pre-tænkning, eksisterer jeg'et ikke, og en tænkning i sproglig forstand heller ikke (ibid.:56). Jeg ser her et problem af en metafysisk karakter, som jeg også har behandlet i mit projekt '*Sprog og tankers eksistens i en virkelighed uden sprog og tanke*' fra 2015 m. reference til filosof og psykolog Lev Vygotsky. Et af mine argumenter her, med udgangspunkt i det personligt pædagogisk erfarede, er at en form for tænkning eksisterer hinsides det sproglige system. Mennesker født med døvblindhed eller blot uden den kognitive kapacitet til at have sprog, kan formidle tanker, som kan ses i komplekse handlingsmæssige strukturer og alternative kommunikationsformer, som både bliver udtrykt i adfærd og følelser.

Eksempelvis vil en døv mand jeg arbejder for tage en dyb tallerken når han vil have yoghurt og en flad tallerken når han vil have franskbrød. En anden døv mand, kan

godt lide at klippe i ting, han har observeret at pædagogerne ligger en saks i en specifik køkkenskuffe, hvorefter han henter saksen og går hen og klipper ledningen til en lampe over.

Min praktiske erfaring medfører, at jeg ikke som Thøgersen (2004:58) afskriver det tavse Cogito for sin uoverenstemmelse i dets begrebslige indhold. Hvilket jeg vha. GT vil uddybe i analysen.

Jeg anskuer dog ikke Cogito'et fra et cartesiansk perspektiv i det jeg ligesom Merleau-Ponty, ikke ser kroppen som et objekt i verden, en reducering til en biologisk maskine (ibid.:51). Her har jeg en mere holistisk tilgang til sammenhængen mellem det tænkte, følte og udtrykte.

Intersubjektivitet

Som udgangspunkt forstår Merleau-Ponty intersubjektiviteten baseret på Husserls udsagn om at vi som mennesker ser et andet menneske, ikke som én ånd, der ser en anden ånd, og at jeg ikke kan tænke hvad den anden tænker, men at den anden eksisterer på et plan der ligger under tankens (ibid.:99). I denne forståelse er det plan, som ligger under tankens, og som er der vi perciperer den andens eksistens i; følsomhedens plan. Jeg sanser den anden uden at tænke den anden. Denne oplevelse definerer Merleau-Ponty som en æstesiologisk oplevelse (ibid.:100). Her hentyder han til følelsesansen og evnen til at fornemme. Det vil sige, at oplevelsen af den anden ikke er grundlagt i erkendelsesmæssig tænkning og sammenligning. Der ligger ikke en analogi i Merleau-Pontys forståelse af intersubjektiviteten, da han beskriver at ingen tager verden i besiddelse og holder den fanget. Vores sansning udelukker ikke hinanden (ibid.).

Den æstesiologiske oplevelse af den anden beskriver han, som værende herfra den intersubjektive verden udspringer i kødeligheden. Den anden træder frem for mig, fordi jeg sanser af denne sanser, og denne sanser at jeg sanser denne (ibid.).

I modsætning til Husserl ser Merleau-Ponty ikke en skelnen mellem den intersubjektive verden og ens egen erfaring af verden. I hans tanke er det en opståen fra et andet menneske, som definerer at vi er eksistenser af kødelighed, og ikke som individer, der træder ind i en konstitueret verden (ibid.:101). I denne forståelse definerer Merleau-Ponty at vi ikke har behov for en transcendental kraft (I Husserls fænomenologi Egoet), for at forbinde den indre verden til det konkrete intersubjektive (ibid.).

Kropslighed

Væren-i-verden

For at forstå Merleau-Pontys fænomenologiske tænkning omkring vor krop som egenkrop, skal vi først forstå hans udgangspunkt. Her ligger et opgør med traditionelle tænkninger inden for fysiologi og psykologi.

Merleau-Ponty beskriver, at kroppen i videnskabelige sammenhænge har været defineret; enten som en mekanisme med en adfærdsmæssige forudsigelighed som følger bestemte mønstre, eller som oplevelse defineret af psykologien, hvor kroppen bliver en genstand, der kan objektgøres (ibid.:103).

I disse klassiske traditioner ser Merleau-Ponty at vi adskiller mennesket fra verden; altså en verden-i-sig-selv og en verden-for-os. Hvis vi behandler verden på denne måde opstår der et paradoks, når vi snakker om den subjektive oplevelse. Enten kan verden forsvinde i en tingsliggørelse af vores sansning af denne eller vi definere en idealisme, hvor verden kun eksisterer i den menneskelige bevidsthed. Begge dele ser Merleau-Ponty som fordomme, der reducerer vores kroppe fra at være levede fænomener til at være tænkte (ibid.:105).

Hermed bliver menneskets eksistens knyttet til kroppen som væren-i-verden.

Her vender han retur til dobbeltsansningen som eksempel, men knytter endvidere et parallel til psykologien i en tænkning om anosognosi¹². Det Merleau-Ponty beskriver i denne henvisning er at følelsen af noget som ikke eksisterer stadig er ægte. Oplevelsen er ikke en mental forestilling, men da nærværet af det mistede stadige eksisterer kan vi forstå mennesket som væren-i-verden (ibid.:107).

En kort specialpædagogisk eksempel af dette ses i den manglende erkendelse af egne begrænsninger. Jeg har tilstadigvæk set et utal af mennesker med udviklingshæmning som har ageret i en tro på deres egen krop var som den altid har været, hvilket har medført benægtelse af sygdomme, som lægevidenskaben ikke kan forstå, fx mødte jeg i mit arbejde en mand med osteoporose. Hans tilstand ville overført til et almindeligt menneske, have medført en kropslig begrænsning i form af liggen i sengen eller sidde i kørestol. Men han vandrede stadig rundt i sin eksistens i egenkroppen, uden forståelse for at han havde en sygdom, som burde holde ham fra det. Dette er blot en af flere af den slags oplevelser fra mit virke i specialpædagogikken.

Thøgersen beskriver, Merleau-Pontys forståelse af kroppen og én adskillelse i to lag (det tilvante og det aktuelle) således:

"Pointen er, at den tilvante krop eksisterer som en baggrund i vores aktuelle krops perception. Med andre ord den håndteringsgestus, jeg kunne udføre før, jeg fik armen amputeret, er stadig til stede i den tilvante krop, men den aktuelle krop kan ikke længere udføre den som en faktisk gestus. Vi har der for et miljø, hvor ... fantomarmen er det tvetydige nærvær af en arm. Det er et tvetydigt nærvær, fordi der er to faktorer på spil: vanen og de aktuelle handlinger." (ibid.)

---

¹² "anosognosi, manglende evne til erkendelse af egne defekter, fx fornægtelse af lammelse af en arm hos en patient med apopleksi eller en blind persons "læsen" avis, fordi han ikke erkender sin blindhed." (Lokaliseret på:

http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Sundhedsvidenskab/Psykiatri/anosognosi
(15.08.17)

Hvilket er interessant ift. mit eksempel, da fantomet her eksisterer videre i den aktuelle handling, og ikke er begrænset af den fysiske virkelighed, hvilket stiller et interessant spørgsmål og måske også svar til det opgør som Merleau-Ponty tog med den fysiologiske og psykologiske fremstilling af kroppen.

I det patologiske finder Merleau-Ponty forbindelsen mellem krop og bevidsthed udtrykt i den menneskelige eksistens. Thøgersen beskriver det som en samtidig eksistens præget af det tilvante, der holder én i live i den naturlige verden og en eksistens, med mulighed for at udkaste projekter og engagerer sig.

Egenkroppens permanens og rummelighed

Merleau-Ponty beskriver i permanensen to forhold, hvoraf det første er kroppen som permanens for en selv. Man kan aldrig stille sig over for sin krop som alle andre genstande. Selv i spejlet ser vi kun et billede. Jeg kan dog i spejlingen skabe en refleksion, ift. det oplevede i kroppen i relation til eksistensen (ibid.:109).

Det andet element er kroppen som grundlag for vores oplevelse af verden, knyttet hertil er bevægelsen som forudsætning for perception.

Thøgersen beskriver det således (ibid.:110):

"Kroppen forankrer mig i en perception, hvor jeg kan erfare verdens genstande. At kroppens permanens er ontologisk betyder, at det er en nødvendighed ved min væren."

Denne permanens omslutter endvidere Merleau-Pontys forståelse af kroppen som rummelighed i begrebet 'kropsskema'. I hans forståelse af dette begreb, ser han hvordan kroppen som helhed går forud for delene, og hvor helheden får en værdi igennem dens handlinger i specifikke situationer (ibid.:111).

Kroppens rummelighed ansues som forankret i kroppens situerethed. Denne pointe definerer, at man skal se menneskets egentlige mening i dennes handlingsperspektiv; altså hvad vi gør med vores liv og ikke defineret ud fra kendsgerningerne som overgår ens liv (ibid.:113). Eksempelvis; mennesker med udviklingshæmning har ikke magt over deres eksistensens vilkår, da det er en hændelse overgået dem, men vi skal forstå deres krops rummelighed pbg.a. hvordan denne gør med sin handling, og ikke hvad denne har.

Denne handlingstænkning beskrives videre over i menneskets motoriske egenskaber, som Merleau-Ponty ifølge Thøgersen (ibid.:116) dannes i oprindelig kropslig intentionalitet. Som jeg beskrev tidligere i teoridelen om Merleau-Ponty anvender han menneskets evne til bevægelse uden bevidsthedens refleksion som vores eksistens bundet i 'jeg kan' frem for 'jeg tænker'.

Kroppen lærer ved at være indarbejdet i verden, og dermed beherske den. Her træder vanetænkningen ind igen, hvordan den udstrakte krop forlænges af de omstændigheder og vilkår den står i. Vi indlemmer verdens redskaber i vores væren-i-

verden. Et eksempel fra min praksis, i tråd med Merleau-Pontys tanker; hos den døvblindefødte person er hænderne ikke blot hænder vi bruger til at gribe ud i verden med, det er vores eneste kommunikationsredskab, vores talerør. Hvori der ligger en vigtig specialpædagogisk definition ift. GT.

I den intentionelle bevægelse ligger også en intersubjektiv dimension, forstået på den måde, at vi føler overensstemmelse med vores hensigt og udførsel, når vi i kropsligheden ser en meningsfuld sammenhæng. Thøgersen bruger her eksemplet at 'kysse sin kæreste' (ibid.:120). Hvilket jeg tillader mig at perspektivere til hendes bidrag 'Kærtegn: erkendelse, etik og æstetik' i antologien 'Filosofi & Etik' fra 2012, hvor hun skriver:

"Kærtegnet peger på den vis ud over den enkelte eksistens – det kræver tilstedeværelsen af et jeg og et du. Med andre ord: et kærtegn kan kun lade sig gøre, fordi jeg og den anden ikke sammenfalder i vores eksistens, men fordi vi på samme tid er adskilt som individer og forbundet i en sameksistens. Kærtegnet er med andre ord en kommunikation til og med den anden, en henvisning til vores samvær, der har en radikal adskillelse som sin forudsætning, men som samtidig forvandler vores måde at være sammen på i retning af en intimitet." (Thøgersen, 2012:1).

Den anden er ikke en genstand i kærtegnet (kysset), men er til stede som nærværende, som del af den andens egenkrop (Thøgersen, 2004:120).

Heri er vi ikke blot aktive givere eller passive modtagere, men egenkroppen overskrider grænserne og eksisterer i en betydningsproces, hvor disse to elementer eksisterer i både anskuelse af genstanden som selvstændigt på egne præmisser, men samtidigt et nærværende fænomen (ibid.:121). Ingen betydning besiddes af egenkroppen som absolut givet, men eksisterer i en åben ufærdig verden (ibid.:122).

Kroppen som udtryksrum og den inkarnerede mening

Kort i dette afsnit, skal jeg definere hvad Merleau-Ponty mener med begrebet udtryksrum, da det er en interessant definition ift. mit arbejde. Kroppen er ifølge Thøgersens beskrivelse af Merleau-Ponty altid foranket i et udtryksrum, hvor vi først udkaster en betydning, hvorved kroppen er kernen for denne betydning. Alle udtryksrum er forankret i den kulturelle verden i et samarbejde mellem genstanden og egenkroppen (ibid.:123). Læg mærke til dette begreb omkring udtryksrum, og den kulturelle verden. Merleau-Ponty beskriver nemlig, at egenkroppen ikke udtrykte sig i betydningskernen vil kulturelle objekter ikke eksisterer (ibid.). Og det er herfra kroppen adskiller sig fra sin fysiologiske betydning, i det den indstifter en form for mening. Egenkroppen bliver et skabende fænomen, som indstifter symbolsk betydning i verden.

Lad os bevæge os videre til den inkanerede mening, da det må anskues som en konsekvens af kulturelle objekters eksistens. Pbg.a. egenkroppens fremtræden i et historisk perspektiv, medfører at vi allerede eksisterer i en meningsfuld verden. Vores verden har 'sens' (mening og retning), det at vi står i situationer og har handlinger gør at vi tilføjer mening til en verden, som allerede er inkaneret mening. Et interessant fænomenologisk perspektiv her, er at al eksistens er lig med at udtrykke sig i væren-i-verden, så selvom vi ikke er bevidste om det, og ikke bevidst forsøger at udtrykke noget tillægger vi alting mening (ibid.:125).

Vi bliver nødt til at forstå, at Merleau-Ponty ikke anvender en genstand til at skelne mellem krop og verden. Perception opstår i kraft af, at vi har en indre relation mellem krop og verden, et forhold der gør at vi altid er væren-i-verden. Det er dette forhold, som gør at vi optager verden og dermed tingenes betydning for os (ibid.:128). Vi bliver nødt til at adskille os fra en forståelse af eksistensen som bundet på bevidsthed, som retningsgiver, og anskue at kroppen er vores indgang til verden. Og især den sociale verden, som er næste del af Merleau-Pontys filosofi, jeg vil beskrive.

Kroppen og den sociale verden

Kulturelle objekter

Den naturlige verden fremstår i at 'man perciperer' fx ser vi alle den blå himmel når den træder frem (såfremt vi har synet i vores magt), men også den kulturelle verden fremstår for alle. Fra fødslen bevæger man sig ind i brugen af kulturelle objekter (ibid.:148). Fra vores kulturelle objekter udgår der en menneskelig atmosfære, de fremstår som objekter ikke formet til det enkelte subjekt, men som generelle genstande i deres formål. Dermed fremtræder den anden synligt for min perception (ibid.).

Thøgersen (ibid.:149) beskriver, at Merleau-Ponty har to forhold, der til sammen viser at kroppen udtrykker en eksistens. 1) vi anvender de kulturelle objekter, ved at lære en kropslig håndtering af dem. 2) Min kropslige eksistens er altid med mig i verdenen, og dermed også i anvendelsen af kulturelle objekter.

Igennem denne forståelse af en selv, retter man sig mod det andet menneske og ser dem som værende eksistenser, der ligesom en selv er rettet mod de kulturelle objekter og ens anvendelse og bevægelse med dem.

Perceptionen af den anden – fra væren til gøren

Spørgsmålet som trænger sig på er, at når vi ved at den anden eksisterer, hvordan træder denne så frem?

Den anden kan just være noget jeg objektificere, selvom denne ikke er et subjekt, og jeg kan fortabe mig i dennes eksistens som subjekt-for-mig-selv, jf. henvisning til Sartre (ibid.), som ikke skal uddybes her.

Det som Merleau-Ponty her argumentere er, at den anden træder frem før-objektivt og før-subjektivt og derfor ikke underlagt den begrebslige opdeling i en teoretisk verden (ibid.:150). Her siger Merleau-Ponty at menneskets eksistens kan udtrykkes i ansigtet, men er ikke fanget i ansigtet. Vi er fanget i en intentionalitet, hvori vi ikke kan undslippe hinanden i mødet:

"Min intentionalitet betyder, at jeg altid er i verden. Jeg er indlejret i en tidsstrøm. Jeg er altid i en bestemt retning i verden i færd med noget. Jeg er derfor ikke gennemsigtig for mig selv." (ibid.).

Jeg har ikke et Cogito, som definerer min fremtræden for mig selv, ligesom den anden ikke er lukket inde i et Cogito, men samtidig er jeg ikke gennemsigtig for hverken mig eller den andens selv.

Det er en form for perceptionens anonymitet vi befærdes, og som vores væren agerer i. Og her i denne anonymitet finder vi kroppen, som udtrykker eksistens og genkendelighed (ibid.:151).

Når jeg rækker ud efter den anden, rækker jeg ud efter denne som jeg gør en genstand, noget materielt. Jeg kan aldrig gribe ind i subjektet, dets intentionalitet, perception eller tænkning. Jeg fanger aldrig en anden fuldt ud (ibid.). Dette betyder ifølge Merleau-Ponty at vi hjemsøger hinanden, fordi det er den andens krop som gør denne synlig for mig, men ikke den andens selv jeg rækker ud efter. Men hvordan finder vi så hinanden? Svaret findes i sansningen:

"Den andens sansning af mig peger tilbage på et andet jeg, da evnen til at sanse tilhører mennesket. Når jeg derfor sanser en sansning af mig, så bliver denne ydre sansning kastet tilbage til et andet subjekt. Den anden træder frem for mig som et andet sansende subjekt." (ibid.:153).

Det er igen en henvisning til det æstesiologiske plan, som beskrevet tidligere, hvor vi eksempelvis ser dobbeltsansningen. Og da verden, ifølge Merleau-Ponty (ibid.:154), er tilgængelig for alle mennesker i deres væren, findes vi i værensfællesskab hvori vi alle perceptionerer i en mangfoldighed i, at vi alle er i verdenen.

Det interessante, set fra et pædagogisk perspektiv, er når vi laver bevægelsen over i et gørensfællesskab. Dette fællesskab opstår når kroppen udfører handlinger, der forvandler væren til gøren ved at tage initiativ til at den anden opfordres til at deltage i et fælles forehavende. For at træde ind i gøren, skal den anden først fremtræde i min perception (ibid.:155).

Muligheden for den nye stil

Vi kan bevæge os fra anonymiteten, egen-subjektiviteten og fremmedheden via anskuelsen af den andens stil. Den individuelle måde at handle på, og identificeringen af den anden som person ved dennes handling (ibid.:155).

Den andens stil forbavser og udfordrer, og træder dermed ind i mit liv. Her står vi foran to valg; åbne:

"Fællesskabet med den anden kan berige mig ved at konfrontere og udfordre mit eget perspektiv og gøre, at jeg kan forstå verden på en ny måde. Denne mulighed er til stede, hvis jeg åbner mig for den andens stil og vælger at gå ind i udfordringen." (ibid.:156).

Eller lukke:

"Hvis jeg ikke åbner mig for den anden som en udfordring, kan vi komme ind i en konflikt, fordi der er for stor afstand mellem den andens stil og min egen stil, måske ligefrem en uoverensstemmelse." (ibid.:157).

Thøgersen undersøger her om konflikten kan undgås? Hun henviser til, at Sartre vil mene det er en uundgåelighed i det intersubjektive, i modsætning til Merleau-Ponty som ser at konflikten er en af de to muligheder.

For at forstå dette skal vi ind i solipsismens verden, ikke som grundlæggende erkendelsesteori, men i det oplevede. Konflikterne opstår ifølge Merleau-Ponty ved at man søger en gennemsigtighed i den anden, i manglende accept af, at den anden har hemmeligheder om sine oplevelser. Dette er ikke muligt at få, og dermed fremstår der en objektificering af den andens. I objektificeringen er fællesskabet stadig en mulighed, men kan eksistere i form af smerte og ensomhed, fordi den andens blik gør mig til et objekt (ibid.:158).

Thøgersen citerer Merleau-Ponty (ibid.:159):

"jeg kan lukke mine øjne, stoppe mine ører med vat, bo som en eneboer, og behandle andre, ceremonier og institutioner som blotte arrangementer af farve og lys uden menneskelig betydning, men jeg kan kun flygte væren ind i væren."

Altså den sociale verden eksisterer altid, om jeg vil det eller ej. Jeg kan vende mig fra den, jeg kan muligvis ikke forstå den, men aldrig undgå at være situeret i den. Derfor forholder jeg mig, i specialpædagogisk kontekst, også til Merleau-Pontys forståelse af oplevet solipsisme som en tænkning om eneboeren.

Jeg ser også, at i praksis er tilgangen til den enkelte det definerende for om Sartres analyse er korrekt. Omsorgsgiveren kan møde individer som i deres væren agerer udfra en uundgåelighed. Så det oplevede kan her give udtryk af Sartres perspektiv, men det umuliggør ikke Merleau-Pontys forståelse af valget. Vi arbejder dog ofte med et plan forud for valget, hvilket også ses i Henzes eksempel med Henrik fra side 25.

Det åbne liv

Som det sidste i denne teoretiske beskrivelse af Merleau-Pontys fænomenologi vil jeg forholde mig til barnets relation til væren. Dette er interessant i et specialpædagogisk

kontekst, fordi vi tit oplever en virkelighed i en væren hos mennesker med udviklingshæmning, som kan minde om det vi ser i barnets.

Barnet knytter ikke kun mening til sin egen krop, da kroppen ikke er fremtræden for denne endnu. Barnet eksisterer i kræft af en indre oplevet relation. Dvs. en relation, hvor barnet ikke sætter spørgsmålstejn ved den anden – den anden er en forlængelse af den indre verden (ibid.:161). Deri ligger en umiddelbarhed, en synlighed i intentioner, som ikke er defineret af den ydre relation, hvor vi skal som tidligere nævnt bevæge os fra fremmedheden for at mærke den andens stil. Barnet forstår af den anden er bærer af en struktureret adfærd, hvilket betyder en adfærd baseret på intentioner og på kroppens egnet (ibid.).

Kropsskemaet hos et barn udvikles igennem læring af de kulturelle elementer, hvordan denne ser den anden gøre og hvad denne selv gør. Det er ligeledes måden hvorpå tale kommer til at eksistere. Men Merleau-Ponty pointerer, at der allerede før sproglighed eksisterer et niveau, hvor barnet igennem væren krop i verden indgår i relation til andre kroppe. (ibid.:162).

Det er interessant fordi det argument aftvinger solipsismen sin kraft ifølge Thøgersen:

"vi lærer talen af andre, og talen har de kropslige udtryk som sit grundlag." (ibid.).

Men jeg vil ikke gå dybere ind i sproget, om end det er et stort element i Merleau-Pontys fænomenologi. Det er yderst interessant, men mit speciale afgrænser sig her ved starten af sproget, og bevæger sig i de lag, som er før, pbg.a. den levede erfaring som jeg italesætter.

Vi er dog ikke helt færdige med barnet. Som beskrevet forstår barnet den voksnes krop som bærer af intentioner, og disse intentioner fletter barnet ind i sig selv og skaber dermed en forveksling og bliver forvirret. Hvem er jeg, hvad er andre og hvad er rummet? Der er endnu ikke et udspaltet 'jeg' hos barnet (ibid.:163).

Barnet har en følelsesmæssig oplevelse af andre mennesker. Og når de ikke er der. Hvilket vi ser i tilknytningen mellem moder og barn. Moderens fravær skaber et krav om noget nærværende, som afslører fraværet. Forældrene er her ikke-her, hvilket henleder til en følelsesmæssig værdidimension (ibid.:164).

Det åbne liv hos barnet, gør at den anden indtager en privilegeret position i relationen. Så selvom barnet eksisterer som væren-i-verden, kan den anden være en del af dennes kropsskema, og det, selvom barnet ikke er udspaltet i sit selv 'et tænkende jeg'. Den sidste pointe, jeg tager med, hos Merleau-Ponty, beskrevet af Thøgersen er interessant (ibid.:165):

"... men det betyder, at vi må væk fra en tendens til at vurdere og betragte barnets væren-i-verden ud fra voksnes principper om logik og fornuft ... Vi (kan) ikke betragte barnets væren-i-verden som et mindre udviklet stadie end

voksenlivet, men barnets liv er en tid i menneskets liv med sine egne værdier. Fantasien bliver virkelig ... Den er en naturlig del af denne tilværelse.

For lige at give dette citat en dybde ift. specialpædagogisk tænkning, vil jeg her henvise til Merleau-Pontys 'Child Psychology and Pedagogy – the Sorbonne Lectures fra 1949-1952' (2010) hvor han i kapitel 3, beskriver Lucien Lévy-Bruhls teorier i kombination med Maurice Blondels, førstnævnte omhandler primitive samfund, mens Blondel tænker omkring, hvad Merleau-Ponty beskriver som "mentalt forstyrrede individer". Det interessante her er, Merleau-Pontys beskrivelse af hvordan mennesker med almindelig fornuft; altså os normale voksne individer, anskuer det sindssyge som irrationelt og umuligt at begribe. Fordi vi ejer egenskaben, at kunne rationalisere eksistensen.

Men i det vi rationaliserer vores eksistens, og placere den andens eksistens i forbindelse med dette rationale, så kan vi aldrig forstå tankerne og følelserne bag det irrationelle. Ved at udforske det irrationelle, kan vi finde frem til en form for sandhed, som giver en mening til den enkelte, og denne sandhed giver en forståelse af den bagvedliggende logik, som italesætter den (Merleau-Ponty, 2010:132). Da fx barnet er frigjort fra vores rationale tillader det en eksistens med spontane handlinger tilsyneladende uden mening, men i sin egethed umulig for den voksne, fordi vi er fastlåst af de kulturelle skemaer, som definerer vores eksistens (ibid.:133).

En direkte forbindelse mellem barn og det primitive (i mit arbejde mennesket med udviklingshæmning) skal vi dog ifølge Merleau-Ponty passe på med, om end det er tydeligt visse ligheder eksisterer. Fordi, det vi skal huske på er, at barnet er en eksistens som er et grundlæggende element for alt menneskeligt liv, forud for den kulturelle eksistens (ibid.:136). Vi finder derfor det som skelner os alle værende det kulturelle. Og med det vil jeg afslutte mit teoriafsnit om Merleau-Pontys kropsfænomenologi.

Opsamling

Jeg har forsøgt at beskrive alle elementer i Merleau-Pontys filosofi, så grundigt som muligt med brugen af Ulla Thøgersen, for derigennem at kunne anvende disse elementer senere i analysen. Det er yderst vigtig at pointere, at mit valg af stop-sted sker lige inden Merleau-Pontys filosofi går ind i den sproglige virkelighed, som jeg finder utrolig spændende og relevant for specialpædagogisk praksis, fordi sprogligheden er noget af det som adskiller os fra de mennesker vi arbejder for, men jeg har ikke plads til det her i specialet.

I stedet har jeg givet en forklaring af hvordan vi skal forstå den menneskelige eksistens væk fra en 'jeg-tænker' til 'jeg-kan' og hvordan dette eksisterer i vores kropslighed. Hvordan der eksisterer en sammenhæng mellem vores egen krop og det kropsskema

defineret af anvendelsen af de omkringliggende kulturelle objekter og deres position i vores eksistens.

Jeg lægger denne store vægt i intersubjektiviteten fordi at Gentle Teaching som filosofi er baseret på denne tænkning omkring et fællesskab mellem mennesker i et betingelsesløst nærvær. En nødvendighed for at forstå nærværet, ser jeg værende, at forstå hvordan nærværet fremstår for os i vores egen krop.

Analyse

Som nævnt i indledningen af specialet er der en specifik årsag til, at I som læsere har skulle tygge jer igennem først Gentle Teaching, sidenhen Anerkendelse for til sidst at få en udførlig introduktion i kropsfænomenologien.

De to primære elementer i GT er ifølge Gitte Henze det faktum at det både er et menneskesyn og en filosofi. Men hvordan adskiller disse to elementer sig fra hinanden, og hvad er tankerne bag? Det er en problematik benævnt i den manglende beskrivelse og definition af de to begreber adskilt fra hinanden, en adskillelse som ikke eksisterer i sig selv i GT og er svær at italesætte fra den praktiske virkelighed.

En praksis kan have svært ved at svare på en begrebslig verden, men i teorien kan vi pålægge en ekstra dimension i en opdeling af virkeligheden i momenter. Det gav mig et formål med mine analysespørgsmål, i at skabe en dialektisk sammenhæng mellem menneskesyn og filosofi. Og dermed få en helstøbt forståelse af GT, som værende mere, end hvad John McGee skabte via sin personlige fortælling.

Fordi, der ligger nemlig mere i McGees tænkning end hvad han selv italesætter. Han var, som Henze (bilag 2:2) beskriver ikke interesseret i teori, men i anvendelsesmulighederne i hans måde at forstå den menneskelige relation og vores behov for, at være tilstede i verden. Jeg tillader mig derfor, at give mit besyv her i undersøgelsesspørgsmålene på, at beskrive hvordan man kunne anskue GT fra et teoretisk synspunkt med respekt og forståelse for McGees arbejde – velvidende at jeg selv er GT praktiserer i mit faglige virke. Når McGee ikke interesserede sig for den teoretiske definition, er det ifølge Henze (ibid.) fordi, McGee havde en mission med spredning af kærlighedens budskab, forståelsen af omsorg og nærværs betydning for det enkelte menneske. I hans arbejde, tror jeg, at en mere teoretisk tilgang til disse eksistentielle og livspraktiske spørgsmål havde skabt en problematik ift. tilgængeligheden for den professionskultur han henvendte sig til. Hvilket Henze også beskriver i vores interview (bilag 2:5). Det som kendetegner Danmarks pædagogiske professionsfelt er, at teori fylder i vores forståelse af praksis, og i legitimiteten af det vi udøver, men i teori skjuler den vigtige intersubjektive forståelse og nærværets betydning.

Undersøgelsesspørgsmål

- Hvordan kan vi forstå GT's menneskesyn vha. Axel Honneths teori om anerkendelse?
- Hvordan kan filosofien bag GT fremstå, hvis vi tager et fænomenologisk perspektiv på denne, med udgangspunkt i Ulla Thøgersens 'Krop og fænomenologi'?

Hvis det kan lykkes mig, at tage disse to spørgsmål og få udarbejdet dem grundigt for jer læser, så ved jeg, at mit speciale nærmer sig en teoretisk definition af hvordan jeg personligt som pædagog, anskuer GT i den virkelighed, som den bliver praktiseret. Jeg vil forsøge en opdeling hvor GT's søjler bliver udgangspunktet for at forstå menneskesynet fra et teoretisk perspektiv, imens redskaberne bliver anskuet som et grundlag for at forstå McGees filosofi, og bliver beskrevet i kombination med fænomenologi. I den forbindelse, da en praktisk opdeling ikke er en mulighed, kan der opstå overlap i de to elementer. Men forsøget på at adskille dem er baseret på et ønske om at få nogle definitioner som giver os en adskilt forståelse af menneskesynet og filosofien. Menneskesyn indeholder i dets etiske grundlag også en form for filosofisk stillingtagen, hvilket medfører, at der i den praktiske virkelighed ikke eksisterer direkte adskillelse af de to begreber.

Jeg vil forsøge at udvide og implementere de teoretiske perspektiver fra henholdsvis Honneth, Merleau-Ponty og Thøgersen, som introduceret i teoriafsnittet. Honneths teori om anerkendelse bliver den primære faktorer i første analyseafsnit. Og Thøgersens 'krop og fænomenologi' bliver den primære faktor i anden del, hvor også hendes bidrag 'Kærtegn, etik og æstetik' fra antologien 'Filosofi & Etik' bliver anvendt i forbindelse med McGees begreb om redskabet berøring.

Hvordan kan vi forstå GT's menneskesyn vha. Axel Honneths teori om anerkendelse?

Analyse med udgangspunkt i privatsfæren

Til at starte med vil jeg beskrive GT med udgangspunkt i Honneths første sfærer 'privatsfæren', som tidligere beskrevet, er det her individet finder sin ontologiske grundlag, og en fundamental sikkerhed, som muliggøre anerkendelsens andre sfærer. Tidligere i projektet, da jeg definerede begrebet kærlighed, brugte jeg en beskrivelse af Henze til at forstå kærlighed som en grundindstilling. McGee selv definerer det som et 'kald' i vores profession (1998:100):

"Giving care is a special calling. It is more than a job at Burger King. Though the pay is poor, even unjust, and we often are left out of the power structure,

we need to be proud of who we are and what we do. This pride has to come out of our care giving community. Care giving requires a moral posture different from that practiced by many-- one that moves us from individualism to interdependence, from contingent reward to unconditional love, and from self-reliance to the formation of community. It is a calling from within our heart that helps fulfill the hunger to love and be loved."

Hvis vi tager udgangspunkt i, at dette er sandt for at GT kan praktiseres. At kærligheden for den anden er en grundindstilling, og at vi i vores praksis ser et kald for at gøre en forskel for det andet menneske, så kan vi måske nærme os en forståelse af, hvordan GT forholder sig som anerkendende fænomen.

Ifølge Honneth (2006:128), skal vi forstå gensidigheden i anerkendelse pbg.a. det enkelte menneskets praktiske selvforhold. Det klare specialpædagogiske spørgsmål bliver her; hvad har det andet menneske brug for, i dennes selvforhold?

Og når vi anskuer mennesker med udviklingshæmning med respekt for deres livshistorie, deres psykologiske og kognitive udviklingsbeskrivelse, samt deres umiddelbare væren (jv. Henze, bilag 2:2), så forstår vi muligvis, hvilket selvforhold, og deri også, hvilken form for ringeagt, som har defineret deres liv. Oftest i mennesker med udviklingshæmnings tilfælde, ses en fratagelse af den fysiske integritet, hvor man med magt fratager et andet individ muligheden for at udleve sin kropslighed som autonomt væren. Honneth beskriver dette (2006:176), som værende heri at varig skade medfører manglende mulighed for autonomt værende på sigt, da man gennem denne sfære skulle have mødt kærlighed.

Det er ikke et specifikt element i mit speciale, at se på det i et fylogenetisk perspektiv, da vi ved, at mennesker med udviklingshæmning har været underlagt ringeagt. Det er der empirisk og praktisk viden, som beskriver og definerer – og det vil skabe en afhop fra mit formål.

Bevares, kære læser, besøg blot museet på Sølund eller i Hammer Bakker, og oplev det selv – ellers kan jeg anbefale TV-serien 'De åndssvages historie' som giver et indblik i samfundets behandling af denne borgergruppe gennem tiden.

Vi ved, at mennesker med disse livsvilkår har mistet eller aldrig haft mulighed for at lære et meningsfuldt selvforhold, og det skal vi respektere. I specialpædagogikken er vores primære opgave, at tage et positivt og læringsorienteret perspektiv på hvordan kan vi skabe noget nyt, udfra tesen; hvor står det andet individ henne ift. sit selv? Her er det vigtigt, ifølge GT, at man ikke arbejder med medlidenhed (McGee, 1998:67), da dette afføder en pædagogisk tilgang, hvor man gør alt for den anden, og det giver en disengagement i selvet (jv. McGees model nr. 4).

Honneth (2006:226) beskriver, at de tre sfærer udgør intersubjektive beskyttelsesforestillinger som tillader den enkelte en indre og ydre frihed, hvori man kan artikulere sine livsmål.

Igennem et pædagogisk fokus på GT's fire søjler, siger McGee (1998:158), at vi kan nå en læring som mennesker, hvor vi kan drømme om en fælles fremtid, hvor åbenhed er basen for vores fællesskab. Så ligesom anerkendelsessfærene tillader os artikulering af mål og deri ønsker om livet, vil McGee mene, at menneskesynet bag GT kan tillade en åbning af det samme igennem den betingelsesløse kærlighed.

Henze beskriver dette (bilag 2:8-9) i en dialog om menneskers seksualitet, hvor eksemplet med Mads, beskriver hvordan ringeagten og manglende anerkendelse af hans intimitet og kropslige behov, affødte en selvskadende form for selvstimulering. Igennem inddragelse af det professionelle fællesskab og en kropslig tilgang og forståelse af hans livsvilkår samt historie, løste man situationen på en hensigtsmæssig og kærlig måde. Affødt af en forståelse af hans ønsker og kropslige behov, som i hans væren (det manglende sprog), ville forblive uartikuleret og en rod til indre uro resten af hans eksistens.

Vi må med udgangspunkt i denne forståelse prøve, at definere anerkendelse af mennesket som ikke har mødt den ontologiske kærlighedsform i vid udstrækning, ved at supplere med kærlighed i dennes nuværende eksistentielle livsduelighed. En form for betingelsesløs kærlighed er her nødvendig for at det omsorgssvigtede individ, altså mennesket med det knuste hjerte i GT's tænkning, kan opleve tæthed i sfærisk forstand. Man kunne som McGee ville sige; man skal reparere hjertet før man kan reparere sindet.

Vi ser altså at ringeagten eksisterer hos individer defineret inden for det specialpædagogiske felt, men spørgsmålet er her, hvorvidt vi gennem GT kan skubbe mennesket tilbage eller for første gang ind i et selv, hvor anerkendelsen føles eksisterende.

I eksemplet med Andreas, beskrevet i det teoretiske afsnit om GT, oplever vi et praktisk eksempel på hvordan et individ, der bedst defineret med Honneths begreber, lever i en verden af social og psykisk død, og derigennem ikke oplever sin eksistens som meningsfuld. Kun cola og bad er elementer i dette menneskets eksistens som tilfører mening. Her ser vi en form for anvendelse af overgangsobjekter, som beskrevet tidligere i specialet:

"Fx i anvendelsen af overgangsobjekter (Honneth, 2006:140), forstået som barnets opslugenhed i objekter som genstand for det stilsigende mellem det intrapersonlige oplevelse, det fiktionelle og den objektive empirisk virkelighed. Heri ligger barnets udvikling i transformationen fra symbiose med mor til et selv, hvorved sammenligningen ophører. Fordi denne bevægelse ses ikke i anvendelsen af overgangsobjekter hos mennesker med udviklingshæmning. Her ser vi en fastlåstning i en selvforglemmende omgang med objekterne (ibid.:132), en form for fastholdelse af

eksistensen i det irrationelles verden, som man ikke yderligere kan forklare igennem empiriske studier af børns udvikling.” (nærværende projekt, side 35).

Hvor pædagogerne, her Henze, Lund og deres kollegaer, trækker Andreas væk fra denne død og fastholdelse i objekter som eneste meningsindhold i eksistensen og igennem det relationelle arbejde skaber et selvforhold. En følelse af at verden er tryk og menneskerne omkring denne er gode, og den betingelsesløse kærlighed træder frem i hans væren.

Honneth undrer sig over hvordan man kan bevæge sig fra ringeagt over i en praktisk kamp eller konflikt mellem individet og de strukturer som denne er underlagt. Hvad vi glemmer her er, at når de ydre konflikter afføder indre følelsesmæssige reaktioner. Psykiske symptomer defineret af nægtet anerkendelse, hvilket ses i et relationelt perspektiv (Honneth, 2006:180-181):

”Den intersubjektive anerkendelse af ens muligheder og præstationer er foudsætningen for, at man kan etablere et vellykket forhold til sig selv. Hvis denne sociale billigelse på et eller andet trin i udviklingen udebliver, opstår der en psykisk lakune i personligheden, der udfyldes af negative følelsesreaktioner såsom skam og indignation.”

Vi ser derfor ifølge Honneth, at adfærden hos individet, defineres med udgangspunkt i den ringeagt, der eksisterer.

McGee (1998:77) beskriver, at vi som omsorgsgivere har ansvaret for at give individet nye erindringer, hvilket harmonerer med begrebet selvforståelse. Vi skal ifølge McGee arbejde med mål for, at den enkelte skal gå fra manglende følelse af selvværdi og negationer om sit selv til, at føle sig tryk og elsket.

Her bliver menneskesynet i GT, at vi som omsorgsgivere skal bevæge os ind i den anden, og fremtræde som et individ, der vil denne godt. Det kræver en pædagogisk tænkning om, at jeg ikke er et objekt for den anden, endnu en pædagog i rækken af pædagoger som har såret dette mennesker før mig, men en ny bekendtskab, et nyt og unikt individ, der træder ind i en intersubjektiv relation båret af kærligheden.

Jeg benævnte i teoriafsnittet (nærværende projekt, side 34), at Honneth beskriver at indtænkning af kærligheden i specialvidenskaber, afføder, at man skal have opmærksom på spændingsfeltet mellem symbiotisk selvopgivelse og individuel selvhævdelse.

Her skal vi prøve, at forstå GT's menneskesyn i kraft af begrebet 'Gentle Teaching' selv. Læringensperspektivet GT defineres som kan langt hen af vejen ansues som et opgør med læring i den klassiske kundskabs- og kompetencetilegnende tænkning, men fokuserer på menneskets selvudvikling som genstand – læringsobjekt om man vil. Hvad der er interessant i dette menneskesyn er, at GT fokus ikke ser adfærden som det, der skal ændres på. Som Henze (bilag 2:17) beskriver, så er det ikke fokus at

Andreas skal lære, at drikke mindre cola end de 20 om dagen han får. Det handler om at lære Andreas værdien af relationen, og følelsen af sin subjektivitet og den andens kærlighed først.

Forestil dig, at leve et helt liv alene, også møde nogen som vil give dig noget så fremmet som betingelsesløse nærvær! Det er og kan være ekstremt grænseoverskridende for det enkelte individ, og det er en balance som man søger først at finde. Hvor meget kan og vil den anden rumme, at jeg træder frem som væren for dennes virkelighed?

Forståelsen skal vi finde først, og den har jeg tidligere virkeliggjort, i min egen teoretiske forståelse af mennesket frataget det sproglige system; fordi hos denne bevidsthed fremtræder det rationelle ikke rationelt, da en virkelighed som denne er frigjort fra vores kulturelle normaliteter og intersubjektive oplevelser af eksistensen. Det irrationelle bryder dermed frem som det primære logiske respons (Bruun, 2015:15-16).

Honneth (2006:140) beskriver, at man her arbejder med et intermediært område, hvor stillingstagen til den indre hallucination eller den empiriske objektive verden, ikke er en nødvendighed.

Så en fastlåsthed i denne genstandssøgning – som ellers ses som værende normalt rent udviklingsmæssigt er læringsmålet for GT, og opnås igennem at iværksætte de processer, som fører til en konstant bevægelse hos mennesket med udvikling fremad i selvforhold, i stedet for fastlåstning i følelsesmæssige besatte genstande (begreb af Honneth, ibid.).

Det er her vi skal passe på, fordi vi hurtig kan glemme formålet med at fjerne individet fra objekterne. Vi snakker ikke almen pædagogisk udvikling, og derigennem identitetsdannelse og forståelse for sociale strukturer, kulturelle symboler osv. Nej, vi er stadig i det grundlæggende ontologiske kærlighedssbehov hos mennesker som Andreas. Moderkærligheden er der vi skal træde ind, fordi han har fundet et substitut for den omsorg han ikke har fået. Han har selv skulle skabe et selvforhold, og det bliver gjort i en irrationel logik bundet i 'oplevet solipsisme'.

Et eksempel på bevægelsen væk herfra ser vi måske i HENZES eksempel med Henrik beskrevet i afsnittet 'om at føle kærlighed til andre', bevægelsen ud af sit selv, ind i en andens emotionelle liv, kræver et selvforhold. Det starter starter med omsorgen og kærligheden. Her ser vi et eksempel på denne emotionelle udviklingsproces, som eksisterer uden for definitionen af normaliteten i individuel psykisk udvikling.

Også her skal vi forstå at mennesker med udviklingshæmning altid vil eksistere i assymetrisk relationel afhængighed af deres pædagoger. Individet kan aldrig blive et frigjort autonom væsen, som Honneth ellers beskriver, opstår gennem anerkendelse. Men derfor skal vi stadig respektere deres autonomi forud for dens eksistens, ellers objektificerer vi menneskers væren.

Vi skal dog være opmærksom på kompleksiteten i arbejdet med autonomi forud for dets eksistens, da anerkendelsen heri ikke nødvendigvis harmonerer med det oplevede emotionelle. I mit projekt om udsathed argumentere jeg for, at man i specialpædagogisk praksis, i denne tænkning, ender i et spændingsfelt mellem Laissez faire pædagogik eller en paternaliserende tilgang til individets behov, ved at fremsætte autonomien som mål i sig selv (Bruun, 2016:13-14).

Det er her læringstænkning i GT finder sin relevans – at mennesket i sig selv er godt og verden ikke er farlig. Denne inkludering som eksisterer i de fire søjlers dialektiske bevægelse, afføder forhåbentligt denne inkludering. Ifølge McGees model 4 skabes; 'Finding joy in self' og 'finding pride in self'. Altså et selvforhold. Vi ser dette i Henzes og min samtale, hvor bevægelsen fra 'mothering' til 'fathering' definerer, den emotionelle udvikling vi skal understøtte i GT. Det skal ikke forstås som en dualisme, men forstås som, at vi arbejder med forskellige platforme alt efter det relationelt mulige.

Fx har jeg været på et arbejde, hvor jeg som en af de eneste pædagoger kunne få en yngre mand til at deltage i sine praktiske gøremål om aftenen; noget så simpelt som at gå ud med sit vasketøj. Det interesserer ham ikke – gav ikke mening, sagde vi. Men da jeg engang var på besøg hjemme hos hans forældre, som virkelig elskede ham højt, men ikke kunne have ham boende hjemme grundet hans psykotiske tilstand og behov for døgnstøtte. Der så jeg hans fars tilgang til ham, hvilket jeg implementerede i min egen måde, at være over for ham på. Vi havde allerede opbygget en god relation forud for dette, grundet at jeg arbejder med omsorg og betingelsesløs kærlighed i mit umiddelbare møde. Men efter jeg tog en spejlingsmetode i brug, kunne jeg pludselig skubbe og strække ham uden konflikt, hvor han ellers ikke ville deltage.

Det som er vigtigt her, at vi ikke forbliver i den symbiotiske tilstand baseret på den andens hjælpeløshed, men igennem kærligheden finder frem til, hvordan læring kan blive meningsfuldt i det relationelle.

Det er her opgøret GT foretager mod pædagogisk praksis defineret af den maskinelle adfærdsmodifikation. En praksis som selv på Sølund stadig eksisterer i sin arv (se Lund citat, bilag 1:6). Man udviser ikke blot mange års specialpædagogiske tilgang, og adfærdsmodifikationen med behavioristiske fundament har jo den fordel – at det i mange tilfælde rent faktisk virker, i den forstand at man mindsker mængden af konflikter ved stram kontrol.

Jeg arbejdede med en ældre mand på et tidspunkt, som grundet sin meget grænseoverskridende adfærd og fremtoning blev mødt utrolig negativt af sine pædagoger, de tyede til adfærdsmodifikation for at kunne kontrollere ham – hvilket tildels også lykkedes. Når jeg var på arbejde, spurgte han altid mig om jeg ville hjælpe ham med hans bad. Ikke fordi jeg gjorde det bedre end de andre, tværtimod, jeg var

ikke specielt god til at støtte ham i hygiejnen. Men jeg sang sammen med ham! Vi opfandt små badesange hver gang vi lavede denne aktivitet, og der blev smilt og grinet – et pædagogisk frirum, i hvad der normalt for ham var pædagoger, der fortæller ham hvad han skal gøre og hvor længe det skal gøres. Jeg befandt mig sammen med ham i en nyere relation, og jeg fik aldrig lov at bevæge mig videre i stadierne i GT i mit arbejde med ham inden jeg skulle videre. Jeg tænker, at min tilgang til ham, på sigt kunne have skabt en bedre oplevelse af situationerne for ham, og havde vi monstro ikke også nået derhen, hvor han var blevet ligeså ren – hvis ikke mere – igennem det relationelle vi opbyggede fordi jeg gik omsorgsfuldt og betingelsesløst til værks. Men mest af alt, brugte jeg GT's metoder til, at anerkende hans selvforhold, og denne simple situation, kunne have påvirket ham i en positiv retning, havde det været generaliseret pædagogisk i andre elementer af mandens liv.

Mindet om denne mand sidder stadig i mit hjerte og bringer følelser frem hver gang jeg tænker på ham. For da jeg ét år senere var på besøg på institutionen, kom han hen til mig og gav mig et kram og med en tåre i hans øje fortalte han mig, at han savnede mig.

GT's menneskesyn sætter store krav til den enkelte pædagogs professionalitet og praktiske færdigheder, men det kræver i anerkendelsesperspektiv også, at hele organisationen ånder for pædagogikken og lever efter det menneskesyn. Hvis manden, i mit sidste eksempel, var blevet mødt af GT hvor han boede, ville han ikke skulle kom op til mig med tårer i øjnene. Han havde mødt min omsorg i et fællesskab af omsorg og betingelsesløs kærlighed. I stedet blev han mødt af skældsord og pædagoger som ryster på hovedet af ham, og jeg tænker, han stadig lever det i dag.

Analyse med udgangspunkt i den retslige- og solidariske sfære

Dette eksempel bringer mig videre til Honneths 2 andre sfærer 'den retslige' og 'den solidariske'. Min forståelse af den kulturelle diskurs som hersker i specialpædagogisk praksis defineres af et menneskesyn, som henleder til en anskuelse af mennesker med udviklingshæmnings kamp for anerkendelse som værende, jv. Willigs beskrivelse (Honneth, 2006:17), en form for surrogatoplevelse af samhørighed. Fordi, under alle omstændigheder vil mennesket med udviklingshæmning altid være afskåret autonomien. I modsætning til andre subkulturer, som kæmper en kamp mod den normative diskurs – dette ofte i perverse fællesskaber (ibid.:16), så er kampen i den specialpædagogiske verden defineret af surrogatet.

Det er min optik, at vi skal forstå den pædagogiske organisationsstruktur som indeholdende den samme diskursive magt som samfundet har. Her bevæger vi os ind i en mikroanalytisk tilgang til det Honnethianske makroperspektiv. I sådanne definitionsoversættelser, er det vigtigt at have en optik for, at den direkte oversættelse ikke nødvendigvis er muliggjort og realiserbar. Jeg danner dog denne

analyse pbg.a. den erfarede specialpædagogiske virkelighed, og dermed en forståelse bundet i en sammensmeltning af det teoretiske og praktiske.

Jeg vil dog ikke trække analysen i langdrag, da vi hurtigt kan nå ud i en ekstrem idealistisk tænkning som er umuliggjort af de bagvedliggende omstændigheder i udviklingshæmning, og dermed irrelevant for anvendelsesmulighederne. Hvad jeg ønsker er at tale til refleksionen hos omsorgsgiveren i den specialpædagogiske praksis og de institutionelle magthavere. Jeg benævnte i teoriafsnittet (side 35-36), at jeg vil gøre dette kort, da vi kan risikere en form for pseudoantropologi ved at oversætte teorier ind i en anden kontekstualisering end de oprindeligt er tænkt. Jeg vil dog alligevel prøve, at give en forståelse af, hvordan vi kan anvende Honneths sfæriske tænkning til, at give det relationelle menneskesyn i GT en forståelsesmæssig horisont.

McGee er udelukkende interesseret i det relationelle nærvær og i mødet med den enkelte hvor denne er (Henze, bilag 2:2), men i virkeligheden er vi nødt til at forholde os til det organisatoriske for at opnå en anerkendelsespædagogisk tilgang med udgangspunkt i det relationelle menneskesyn. Henze og jeg (ibid.:6-7) diskuterede relevansen af GT i den diskursive diskussion, og hvordan man trænger ind og får en rolle i definitionsmagten. Vi ser, at man internationalt samarbejder omkring Gentle Teaching og i den daglige praksis implementeres GT i pædagogisk bevidsthed i form af undervisning af Sølund's studerende samt VISO tager opgaver rundt omkring i dansk specialpædagogisk praksis, når man står med nogle problematiske situationer, hvor et menneske med udviklingshæmning har adfærdsmæssige problemstillinger for de givne personalegrupper.

I disse processer er det vigtigt ift. et anerkendelsesperspektiv, at de individer fx Henze og Lund, som tager ud og holder foredrag – fokuserer på hvordan de har en betydning og magt i den pædagogiske diskurs ift. menneskesynet repræsenteret i en sfærisk forstand.

Der findes ikke en retslig sfære hos mennesket med udviklingshæmning, da denne er uden for et sprogligt fælleskab. Willig (Honneth, 2006:17) problematiserer, at vi ikke fokuserer på de isolerede og udstødte, hvis kamp kun eksisterer i en før sproglig form. Da denne kamp aldrig bliver gjort til genstand for politik.

Det er her vi som omsorgsgivere er meget mere end det. Vi er den magt, der giver anerkendelse på alle sfærer, og agerer talerør for det individ, hvis liv vi har i vores hænder – hver eneste dag. Pædagogisk praksis kan ikke defineres idealistisk, da den praktiske virkelighed problematiserer dette. Nogle gange, når man arbejder med psykisk sårbarhed må man ty til magtanvendelse og psykofarmaka. Det ansvar ligger der i vores profession. Men der ligger også et ansvar for at tage kampen med udgangspunkt i menneskesynet. Hvis årsagen til magtanvendelsen er manglende økonomiske ressourcer eller andre former for objektivt løsbare problemstillinger,

hvem taler så menneskets sag? Det gør organisationerne, det gør den samlede personalegruppe. Det er en politisk ideologisk kamp for et menneskesyn, som vi må tage fordi vi kan ikke frigøre os fra den assymetriske pædagogiske relation.

Lad os for en kort stund, dvæle ved, hvordan McGee (1998:174-175) italesætter praktiseringen af anerkendelse i GT's praksis:

"As we have seen, this takes a different set of values than we are used to - not based on individualism and self-reliance, but on a feeling of community and collectivity; not based on regulations and oversight, but on our initiatives at the base community. Both tasks are exceptionally challenging and both require the utmost care and responsibility.

...

As caregivers, we are asked to develop a moral imagination that goes far beyond what we are often expected to do. Although daily chores have to be done, the central aspect of giving care revolves around the quality of our relationships with those whom we serve. In many ways we are their surrogate parents, brothers, and sisters. Our role is very special. This calls on us to be very special. We have to continually transform the very culture of the place where we give care.

...

The establishment of community starts with the development of a collective sense among caregivers of their shared values, purposes, and strategies. Caregivers become servant-leaders, facilitate this process, and set up mechanisms for it. The overall purpose is to create a process that deepens and broadens a sense of responsibility for community life that spreads from caregivers to those served, and beyond."

Organisationen hvor GT praktiseres skal være med i kampen for beboernes behov for anerkendelse. En kamp vi må kæmpe fremadrettet.

Fordi systemet sætter forhindringer for GT pædagogikken. Jeg har oplevet pædagoger redefinere virkelighedens umiddelbare behov hos enkelte mennesker i møder med kommunen, fordi mængden af magtanvendelser og psykofarmaka udleveringer var faldet drastisk, grundet et velfungerende dagligt arbejde gennem brug af pædagogiske metoder som fx GT. Hvilket betød, at man fra kommunens side ønskede at sænke den pågældende beboers klassifikation. Her må vi forstå, at i vores system er den enkelte beboer tildelt et antal af stillinger, som definerer de personalemæssige ressourcer i de enkelte afdelinger i de forskellige institutioner. Hvilket i praksis betyder, at personen risikerer at have færre pædagoger ansat, hvis personen via pædagogik når til et højere stadie af livsduelighed. Og hvis dette så bare var et enestående tilfælde! I arbejdet med knuste hjerter, er arbejdet aldrig ovre. Det er en livstid af negative erfaringer, der skal transformeres og nye positive erfaringer skal skabes. Pædagogens opgave er nu om dage, at definere potentielle delmål for beboers udvikling, defineret af hvad de

normative rammer ønsker, og ikke p.g.a. beboerens behov – hvorfor? Fordi, hvordan evidensbaserer man livskvalitet, hvis livskvalitet er at føle kærlighed for første gang?

Opsummering

Kompleksiteten i at tænke anerkendelse fremstår tydeligt i arbejdet med anormaliteten, som eksistensen for mennesket med udviklingshæmning, kan defineres som. Der er ingen logisk rationalitet, som fører en struktureret tilværelse frem mod et mål om aktiv deltagelse i samfundet på ligemæssig anerkendte vilkår, som normativt og kognitivt fungerende subjekter.

Kan man argumentere for, at vi derfor ender med en forsimplet anerkendelsesteori, som i sin essens er umuliggjort? Måske, men vi finder i et forsøg på, at italesætte hvad der definere os som mennesker i et samfund ud af, hvad der adskiller det som ligger uden for 'det udstødte'.

Men vi ved, ifølge Honneth og McGee, at alle mennesker har et grundlæggende ontologisk behov for kærlighed for at nå noget som helst sted hen i deres selvudvikling. Den betingelsesløse kærlighed, om den stammer fra moderen eller en anden omsorgsgiver, er et eksistentielt grundlag for udviklingen af et selvforhold, og derigennem en form for identitet. En identitet, der aldrig bliver normaliseret, men en identitet, som indeholder mening for den enkelte eksistens og kan give et liv fyldt med positive oplevelser, glæde og meningsfulde relationer med og for andre. Vi må ej forglemme, hvad et kram fra en beboer til pædagogen gør, når omsorgsgiveren ved, hvilket knust hjerte denne står over for; at være betydningsfuld for andre, er i sandhed en gensidig oplevet følelse, og derfor omsorgsarbejde indeholder en intrinsisk motivation, som rækker langt udover løntrin og status.

Dermed er koblingen mellem McGees GT og Honneths anerkendelse på den første sfære det mest fyldige og letbeskrivelige, da deres optikker, om end fra forskellige teoretiske positioner harmonerer i forståelsen af individet og dermed skaber en dynamisk dialektik mellem den praktiske virkelighed McGee introducere os for, og den teoretiske samfundsmæssige positionering som Honneth italesætter. Vi oplever tit i specialpædagogikken, at teori og praksis ikke er i harmoni, hvilket i denne forbindelse er anderledes tydeligt. Problemet opstår når vi udvider Honneths teori og bevæger os ind i de andre sfærer, fordi vi her har en grundlæggende præmis, som vi ikke kan arbejde udenom: Den private sfære er grundlæggende for de andres sfæres potentielle eksistens – men da virkeligheden i specialpædagogikken ikke har tilladt og muliggjort dette i et fylogenetisk perspektiv, umuliggøres adgangen til den retslige- og solidariske sfære.

Menneskets med udviklingshæmning står desuden over for en anden problemstilling. Vi kan ikke generalisere udviklingshæmning – bevarer vi kan definere en kromosonfejl som medfører Down's syndrom, og vi kan se, at iltmangel ved fødslen afføder en hjerneskade, eller en HPV-virus ligeledes kan give kognitive skader på

forstret. Men vi kan ikke generalisere os empirisk og psykologisk frem til en fylogenetisk struktur, da hjernens- og de erfaringsmæssige strukturer er uvidenskabelige i deres irrationalitet. Her står vi tilbage med, at må anskue det fra et ontogenetisk perspektiv, som just er det McGee beskriver, som væsentligt i den relationelle bårde læring, men hvordan kan man definere et anerkendelsesperspektiv på en væren-i-verden, der ikke kan kategoriseres inden for en specifik udviklingsramme? Det spørgsmål, står jeg ikke med svaret på, men jeg ved, at vores menneskesyn i GT skal baseres på anerkendelsesteori, da vi, om det er muligt eller ej, arbejder med udgangspunkt i en grundlæggende respekt for den andens oplevelsesverden og subjektivitet. Vi arbejder på at fremelske dette, gøre den anden til så aktiv en deltager i sit eget liv som muligt. Det er læringen, og det her meningen med GT's menneskesyn ligger.

Hvordan kan filosofien bag GT fremstå, hvis vi tager et fænomenologisk perspektiv på denne, med udgangspunkt i Ulla Thøgersens 'Krop og fænomenologi'?

Der er to spørgsmål, der trænger sig yderligere på når jeg stiller dette undersøgelsesspørgsmål. Hvordan kan vi definere noget som værende tilstede i den bevidsthed som står over for os, når vi jf. Merleau-Ponty ved, at den anden fremstår gennemsigtig for sig selv og os, og derudover i min hypotese, potentielt lever i oplevet solipsistisk tilværelse?

Og hvordan kan vi argumentere for en konkretiseret helhed med udgangspunkt i GT's opdeling af redskaber i segmenter? Er vores sanser da ikke altid i konstant interaktion med hinanden, og bliver vores forståelse af nærværet i opdeling, dermed ikke formuleret problematisk, i fremstillingen af segmenter forud for en helhed? Bør helheden, i min forståelse af Merleau-Pontys filosofi; sansernes perception, ligge forud for de fire redskabers implementering i vores faglige bevidsthed?

Jeg vil forsøge, at svare på disse spørgsmål, så godt jeg kan, velvidende at den anden aldrig fremstår i sin helhed. Jeg kan kun svare udfra det praktiserede; udfra det oplevede i den pædagogiske relation, samt den følte-førsprogligt erfarede i min kropslige oplevelse af specialpædagogikken. Her skal jeg passe på i min analyse, da min intention ikke er at fremføre min viden som a priori for den generelle profession, men som et filosofisk indspark i, hvordan man forstår individers eksistensvilkår fra et subjektivt synspunkt. Hvis hensigten var en a priori afdækning, hvilket jeg desværre har oplevet folk har erfaret min hensigt til at være, så ville jeg forsøge at definere en objektiv sandhed. Men specialpædagogik og betingelsesløs kærlighed kan ikke indeholde videnskabelig objektivitet. De er båret af relationen og det intersubjektive. Alle mennesker med udviklingshæmning reagerer forskelligt på alle omsorgsgivere de møder – vi kan ikke objektivisere vores arbejde. Men, det vi kan, er at skabe en teoretisk generalisering i gensidig filosofisk enighed. Hvilket er det jeg søger at afklare

potentialitet for med udgangspunkt i GT. Vi skal se den anden fra en fælles perspektiv. Vi skal tænke en hermeneutisk horisontsammensmelting. Vi skal frigøre os fra dualismens fælder i dialogens refleksion, hvor jeg eksempelvis som pædagog med en filosofisk baggrund, taler med en kollega med et psykologisk/erfaringsmæssigt perspektiv.

Dermed er det ikke en objektiv sandhed jeg søger i analysen, det er blot mit perspektiv på, hvordan GT bør eksistere i specialpædagogikken, og hvad vi som omsorgsgivere skal have med os i vores tilgang til det arbejde vi udfører for andre mennesker.

Redskaberne i GT samlet i helhed

Igennem min undring omkring helheden kontra det segmenterede i anvendelsen af et begreb som redskaber. Vil jeg prøve at starte min analyse med udgangspunkt i helheden og se om de enkelte redskaber får en anden betydning, hvis vi anskuer dem som en samlet genstand først.

Lad os starte med McGees (1998:33) beskrivelse af formålet med GT's redskaber:

"We use these tools to help the person memorize who we are and who he/she is. Just as a first grade teacher helps a child learn numbers by repeating them over and over again, so we also teach these central feelings through repeated acts of love. Just as a teacher uses work sheets to do this task over and over, so we also use our tools to help the person with a broken heart to memorize and internalize feelings of being safe, loved, loving, and engaged. We have to be aware of our tools and orchestrate their use with care and sensitivity so that we might mend broken hearts ..."

Der er nogle ting vi skal lægge mærke til i det her citat. McGee snakker om, at personen skal memorere den anden og sig selv – bid mærke i rækkefølgen på disse to, og tænk på det første analyseafsnit – jeg ser en tilbagevendende kobling til den ontologiske kærlighed. Derudover skal vi fokusere på, anskuelsen af redskaberne som handlinger af kærlighed. Og til sidst er der elementet omkring, at vi skal huske det hensigtsmæssige og den omsorgsfulde sensitive tilgang.

Lad os påbegynde analysen med det sidste element, nemlig det hensigtsmæssige, fordi dette interessante begreb kan lede os til en forståelse af min første undring omkring gennemslutningen.

Jeg har i teoriafsnittet om 'den nye stil' beskrevet, hvordan Thøgersen, jv. Merleau-Ponty, beskriver en form for oplevet solipsisme. Solipsismen er ifølge Merleau-Ponty (Phenomenology of Perception, 1962:160) ikke eksisterende da mit jeg er givet for mig selv, og jeg dermed eksisterer i en fysisk og social verden. Og det er interessant, fordi vi kan ikke med garanti påvise, at dette gør sig gældende for mennesket med udviklingshæmning. Især ikke hos de mennesker Henze, Lund og jeg selv primært arbejder med – dem som er afskåret sproglig bevidsthed og dermed kulturelle objekters betydning.

Så når det grundlæggende præmis for deres eksistens er anderledes end den er for mit jeg, så kan der ligge en sandhed i McGees ord. Fordi gennemsigtheden for selvet forudsættes vel af, at der er et selv som ser sig selv? Er en eksistens i levet intentionalitet bevidst om om sin egen gennemsigthed?

Fx har jeg engang arbejdet for en mand med udviklingshæmning, som hoppede ud af et vindue fra 3. sal. Rengøringsdamen havde glemt at lukke det efter hun havde luftet ud. Der skete det, at han brækkede benet og måtte sidde i kørestol i en periode. Men det fik mig til at undre mig! Dette individ må leve i en ikke-reflekteret tilstand, siden han ikke tænkte over, at han var ved at hoppe ud af et vindue. Måske han kunne mærke den friske luft og havde lyst til at komme udenfor? Jeg ved desuden qua min erfaring med ham, at det generelt virker til, at han godt kan lide at kravle over ting. Den selv samme mand ser en kop på et bord, tager koppen og tager en tår, hvorefter han ikke længere mærker tørst eller lyst til den smag. Stiller han koppen tilbage på bordet? Nej, han smider den hvor han står, fordi han ikke længere ser et formål med den. Funktionen i bordet, eller risikoen for selv at rydde op, er irrelevant for hans selv. Er dette menneske (jv. Thøgersen, 2004:156) tilstede i den fælles verden – eller er hans eksistens bundet i oplevet solipsisme?

Se, spørgsmålet har jeg intet svar på, men jeg ved, at denne person har levet meget af sit liv fastbundet til en seng. Han har bidt så hårdt i sig selv, at man ser arvæv på hans arme. En pande fyldt med gamle sår fra, at slå hovedet så hårdt ind i muren, at han konstant blødte fra sit ansigt i en årrække. Og jeg ved, at han i lange perioder af sit liv har været smurt ind i sit egen tis og afføring, så hans pædagoger ikke har villet være i nærheden af ham, fordi de var bange for ham. Ja, han skreg nemlig højlydt dag og nat, så man i perioder låste ham inde i kælderen.

Men jeg ved også, at han kunne åbne sig op vha. GT's redskaber, fordi jeg arbejdede med ham selv; næsten dagligt i 3 ½ år. I perioder kunne han blot rumme mit nærvær i korte sekvenser, så ville han være sig selv. Andre gange kunne vi ligge i timevis i hans seng og bare være der i nuet sammen, hånd i hånd, i ro.

Denne verden af oplevet solipsisme, er dermed ikke et stadie baseret i en endegyldig eksistens, det er et produkt af en følelse af meningsløshed opstået af en livstid med manglende anerkendelse. Denne meningsløshed siger McGee (1998:23), er der vi skal sætte ind i GT.

Jeg ved at solipsismen ikke eksisterer, jv. Merleau-Pontys beskrivelse, men jeg ved også at den kan opleves. Dermed bliver min opgave, fra et fænomenologisk perspektiv, at trække den anden ud af det oplevede og over i et væren, sammen med og igennem mig. Fordi, hvis du aldrig har mærket kærligheden, så er det der vi med GT's redskaber starter. Vi starter i et moment, hvor det omsorgssvigtede menneske, skal mødes som var denne en del af min eksistens, og jeg af dennes. Kun herfra kan vi komme ind og hele det knuste hjerte og skabe et selvforhold. Henze italesætter dette noget så dybtfølelende, i forståelsen af hendes arbejde:

"Forstår man, at møde den lille dreng, tage udgangspunkt i det .. og gå ind i det han synes .. det her er enorm relations..opbyggende, og tillidsdannende ... De her 5-10 minutter jeg igennem en dag viste ham, og tid til, at sætte ned med ham og have de her gode oplevelser. Det er det der gør, at jeg putter det i banken, til når det er rigtig, rigtig svært. Som her forleden dag, hvor han var gået fuldstændig i affekt, han lå og skreg og sparkede nede på gulvet, og havde det bare så svært. Der kan jeg trække på den dybe relation, der er i mellem os. Jeg vil bare sige, den kommer ikke af sig selv, det tager mange år med gentagende gange, bare at ville ham, ofre og investere tiden. Der kunne jeg sætte mig ned på gulvet, og sige til ham; Tommy, du har det rigtig svært, synes du ikke lige Gitte skulle hjælpe dig op, og så kan vi to gå ind i lejligheden og synge en sang. Og så rejser han sig op og går med mig, uden at han går fuldstændig i stykker." (Henze, bilag 1:13).

Jeg vil argumentere for, at arbejdet med GT i praksis ses, når vi møder de her mennesker, der hvor de er. Jeg tager her udgangspunkt i Merleau-Pontys begreb om den æstesiologiske oplevelse. Fordi vi sanser den andens væren i den kødelige fremtræden. Vi er i perceptionen og mærker den andens smerte, og vi vil noget med denne. Man kan argumentere for at den andens stil (den anden her, værende mennesket med udviklingshæmning) træder frem for vores perception, så vi ikke længere eksisterer i anonymiteten, men træder ind i vores individualitet og dermed fordres en handling, som vi identificere i den specialpædagogiske kontekst værende arbejdet. Vi står ikke stille og ser på den anden slå sig selv til blods, vi handler, ud fra vores intuitive væren, vi handler fordi vi er etisk forpligtet i det grundlæggende værensfællesskab vores eksistens indfører os i. Og det er her det bliver interessant, fordi det er her redskaberne bliver en enhed, i deres fremtræden, fordi værensfællesskabet er pre-personligt, ligesom vores intention om at gøre noget for det andet menneske, om vi kender det eller ej er – individualiteten er forsvundet ind i værens anonymitet. Men i det den andens stil træder frem og rammer os, bliver denne identificeret som et individ. Hvis redskaberne i GT eksisterer i omsorgsgiverens implicite væren og aktiveres i denne fremtræden, vil vi opnå det positive relationelle. Det er defineret i teoriafsnittet 'Muligheden for den nye stil', hvor den andens adfærd vil påvirke vores handlinger i en positiv retning. Forstået i modsætning til det konfliktuelle, som er en indgriben i den andens væren via adfærdsmodificerende tænkning og magtanvendelse.

Dermed fremstår GT i fænomenologien for mig, som et svar på, hvordan vi skal møde den anden, men det kræver at vi har filosofien i vores magt – at den er en del af os som professionelle omsorgsgivere. Og det er lige netop det, som McGee mener, når han snakker om hensigtsmæssigheden i brugen af redskaberne, at finde det punkt, hvor det er meningsfuldt, at have en faglighed, som gør at den andens stil ikke overskrider og overrumpler os som noget fremmet vi ikke vil. Vi vil gerne den anden.

Nærvær

Lad os bevæge os ind i redskaberne, startende med nærværet – fordi det her vi altid starter, når vi træder ind i den andens kropslige rum.

"Our mere presence can bring a sense of peace or an enveloping sense of fear. It can either signal to the person, "Oh, this is just one more care giver like all the others!" or "When you are with me, you are safe and loved!" (McGee, 1998:33).

Igen ser vi denne italesættelse hos McGee af Merleau-Pontys begreb om 'stil', her vendt i tænkning; omsorgsgiverens indtræden i den andens kropslige rum. Dermed kan det stilles op som en dialektik, hvilket påviser det intersubjektives eksistens i selv den mest meningsløse væren.

Vores nærvær frigør ifølge McGee potentialet for mødet med den anden. McGee er meget opmærksom på, at vi skal 'gentle' os ind i den andens rum (ibid.:34), men en ting som han ikke rigtig benævner er, hvorfor?

Vi bliver her lige kort nødt til at vende tilbage til Merleau-Pontys begreb om æstesiologiske oplevelse. Fordi, det som ikke bliver italesat i denne passage af GT er, hvor nemt det er at overtræde menneskets kropslige rum i følesansen og fornemmelsen.

En eksistens bundet i det før-sproglige, er ligesom barnet bundet til det andet i sin kødelighed:

"Det åbne liv hos barnet, gør at den anden indtager en privilegeret position i relationen. Så selvom barnet eksisterer som væren-i-verden, kan den anden være en del af dennes kropsskema, og det, selvom barnet ikke er udspaltet i sit selv 'et tænkende jeg'. (Nærværende projekt, side 46)

Hvilket gør, at denne oplevelse af en andens indtræden, i nærværet, også er en indtræden et sted, hvor der før var tomt – og der bliver tomt igen. Som når moderen forlader barnet, så det begynder at græde. Denne oplevelse af, at blive mødt i nærvær og tomhed i den livslange erfaring hos mennesket med udviklingshæmning, skaber en problemstilling. Forbi, vi kan ikke altid være nærværende, og vi kan ikke altid være fraværende, bundet til den andens umiddelbare udtrykte behov – og vi ved, at et menneske med udviklingshæmning, ikke altid er i stand til at definere sine egne behov i sit væren-i-verden, da selvforholdet enten er skjult eller endnu ikke tilstede hos individet.

I GT teoriafsnittet om 'vores hænder' bruger jeg et citat af Lund i hans arbejde med Tommy, hvor denne problemstilling bliver italesat. Tommy har aldrig lært trygheden i det umiddelbare nærvær, og det er først da Lund finder ud af, at en struktureret ramme kan skabe en fælles mening, at Tommy lærer at modtage et kram.

Men for at gøre dette er Lund nødt til, at arbejde med udgangspunkt i Tommys væren og kognitive formåen. Heldigvis kan Tommy tælle og tale, hvilket Lund bruger til at

bevæge sig ind i en fælles sproglig bevidsthed, hvori nærværet, som er formålet med aktiviteten kan blive meningsfuld. Andre eksistenser, hvor sproget ikke er tilgængeligt på denne måde; altså hvor GT redskabet, ikke har samme mening i verbaliseringen, skal vi indføre i nærværet, på anden vis.

En kollega, i mit arbejde med døvblindfødte individer, viste mig hendes metode til at skabe en balanceret indtræden og fravær i den andens kropslige rum. Hun lavede et system, hvor hun altid rørte den andens skulder blidt når hun indtrådte, og på samme måde når hun trådte ud af nærværet, altid en kort berøring det samme sted på skulderen. Det medførte, at dette individ, altid vidste, at hun var tilstede, og når hun ikke var. Denne konsekvente tilgang udført med kontinuitet, kunne jeg se afgav en ro hos dette individ. Problemet var, at det ikke var en GT organisation, så denne læringstilgang blev ikke implementeret i en generaliseret pædagogik. Hvis man konkret tænkte disse nærværsmetoder ind i en praksis, kunne omsorgsgiverne have medvirket, at dette individ kunne undgå sine lange perioder med dyb uro. En dualistisk uro, hvor hun enten fastholdte pædagogen i et kram, og hvis man forsøgte at give slip, kunne hun begynde at skrigе, fare hvileløs rundt eller gå i sit skab og hente rødvin igen og igen. Eller mange dage i træk slet ikke ville mødes med nogen form for berøring, hvis man forsøgte nev, nappede og skreg hun.

Hvilket leder mig til, at forstå en vigtighed i at reflektere over den pædagogiske tilgang i indtræden i nærvær. Det er ikke bare at gøre det blidt og nænsomt, men i en forståelse af det emotionelle indre – hvordan er dette hjerte knust, og hvad kan vi gøre kontinuerligt i vores pædagogik?

Man kan fænomenologisk sige, at det betingelsesløse nærvær kan anskues som en genstand for den emotionelle tilstand hos individet i et samspil ej bundet i det indre følte, men forankret i det relationelle. Bevidstliggørelse hos fagpersoner omkring deres nærværs betydning, også i dets fravær, er en nødvendighed for en indtrædelse i den andens kropslige rum.

Henze henviser (bilag 2:5) kort til Sølunds metode om kontakt-øer, som er en pædagogisk tilgang med tydeligt definerede rammer for nærværets påbegyndende og afslutten. Hvilket praktiseres dagligt. I bilag 3 ligger en beskrivelse af Kontakt-ø metoden, som danner rammen for praktiseren af GT's redskab om nærvær. Det er tankevækkende, at så lidt, udført i kontinuitet, i en relationel baseret struktur, kan give så meget ro.

Berøring

Vi ved jv. Merleau-Pontys forståelse af kroppen som værende betydningskernen i relation til den verden vi er værende i. Her indtræder i min bevidsthed en forståelse af McGees brug af berøringen som redskab. Thøgersen skriver (2004:124):

"Merleau-Ponty siger, at vi selv kan udtrykke en mening ved at egenkroppen aktualiserer en mening. Her er vi tilbage ved pointen udtrykt i citatet

ovenfor, at der i den kulturelle verden finder en meningsindstiftelse sted baseret på kroppen."

Vi ved dog, at kroppen i et specialpædagogisk kontekst, jv. analysen om anerkendelse ikke nødvendigvis har en meningsindstiftelse til rådighed pga. eksistensen forstås bundet i ringeagten. Dermed bliver berøringens nærvær potentielt, i det umiddelbare møde, oplevet som et krav om handling. Denne oplevelse af et krav giver mennesket med udviklingshæmning to valgmuligheder: Passiv accept, fx når vi skal have skiftet ble på det voksne individ uden forståelse for hygiejne. Eller i en modstand, i kamp for selvopretteholdelse i den oplevede solipsisme – altså ved at trække sig ind i denne tilstand af 'eneboerhed' baseret på det følte krav. McGee (1998:35), beskriver denne oplevelse:

"Physical contact will be meaningless for many vulnerable people or even provoke fear. Many have deep memories of abuse, physical restraint, and being pushed around. Our touch has to give a new memory, "When I touch you, it means you are safe and loved!"

Meningen er ikke givet, vi kan ikke fortælle den anden, at vores berøring ikke indeholder et krav udover det krav, som ligger i den betingelsesløse kærlighed. Thøgersen (2004:125) beskriver, at vi i kroppens inkarnerede mening, ikke nødvendigvis finder en absolut givet mening, men hvad der fungerer som en tilværelseshorisont. Jeg forstår tilværelseshorisonten som værende et begreb, der fører mig ind i en forståelse af den subjektive oplevelse af berøringen. Bevidstliggørelse af hvordan berøringen kan tilegnes en fælles meningshorisont mellem beboerens og omsorgsgiveren kræver en dyb indlevelse i denne tilværelseshorisont. Vi skal ikke pålægge et andet menneske en mening som ikke er der hos den, om end vores intention med berøringen er god, så er det også et redskab vi i specialpædagogisk praksis bruger med eftertanke. Da vi med dette redskab kan skubbe det enkelte individ længere væk fra os og dybere ind i en absurd verden. Lad os lave en kort ekskursion til Thøgersens 'Kærtegn, erkendelse og den anden', hvor hun anvender Sartres tænkning om kærtegn, som jeg i denne forbindelse siddestiller med berøringen i GT, da denne berøring eksisterer med udgangspunkt i den betingelsesløse kærlighed:

"Sartre reflekterer i Væren og intet over, hvad der sker, når den anden træder ind i min verden. Jeg laver noget. Den anden forstyrrer mig. Pludselig er jeg ikke blot væren-for-mig som en ontologisk bestemmelse, men også væren-for-andre. Den anden dukker op som det jeg ikke-er. Han truer derved min eksistens. Den anden stirrer på mig. Jeg bliver en genstand i hans verden. Jeg må vælge enten at benægte den anden eller at forsøge at tilegne mig den anden, så jeg kan bevare mit eget grundlag som subjekt bestemt ved frihed. I dette forsøg på at tilegne mig den anden spiller

kærtegnet ifølge Sartre en rolle. Kærtegnet er ikke blot en kontakt mellem hud, men også en formning, hvor den anden kan blive til "kød" under mine fingre, dvs. den anden kan i kærtegnet træde frem som en bevidsthed, som en anden frihed, fordi jeg kan sanse at den anden sanser at han eller hun bliver sanset (Sartre 1992:507f). Med kærtegnets berøring bliver det på den vis muligt at afklæde den andens krop en status som genstand. Med kærtegnet får jeg en særlig erkendelse af den anden som frihed".

Vi skal selvfølgelig passe på med en kobling mellem Merleau-Ponty og Sartre, da der er en forskel på deres tænkning om berøring. Eksempelvis ift. det relationelle som given konfliktuel hos Sartre imod Merleau-Pontys forståelse af konflikten ikke er en kendsgerning i det relationelle, da vi i åbenheden kan opleve en berigende tilstand (Thøgersen, 2004:157). I tilfældet med eksistenstænkning i specialpædagogikken, opleves det dog i praksis, oftest med udgangspunkt i en potentiel konflikt. Den inkarnerede mening står stærkt i det væren jeg arbejder for. Hvad det skyldes, er mig uklart, men jeg ved, at vi ikke kan definere det i en sproglig refleksiv ramme, fordi denne ikke er tilgængelig i den verden jeg træder ind i.

Husk, at jeg i teoriafsnittet ikke afskrev det tavse Cogito som eksisterende, da det i denne oplevede virkelighed jeg står i, virker som en potentiel sandsynlighed. Hvis individet er bundet til sin krop i en før-sproglig bevidsthed i noget oplevet konstant. Hvordan implementere man så nye mentale strukturer? Kroppen er indgangen til selvet, men vi ved allerede at selvet ikke nødvendigvis har et selvforhold, og kroppen ikke nødvendigvis føles ejet og meningsrig – læs; selvskadende adfærd, som fx antyder at mennesket oplever en indre smerte, der bliver italesat i at ødelægge det fysiske legemlige umiddelbare jeg. Dermed må der ligge et niveau i eksistensen, som er bundet til mere end kroppen selv.

Jeg har arbejdet med et menneske med udviklingshæmning, som kunne sige 3 ord. Kan vi dermed konkludere, at det eneste han tænkte, var disse tre ord? Det lyder vanvittigt, men ordene gav mening for ham, og han kunne sætte dem i kontekst tilknyttet de specifikke begivenheder, de tilhørte. Der må dog være mere til hans sind end tre ord og den perceptionerende krop?

Netop derfor, opfatter jeg også, at McGee pointerer hændernes vigtighed, da vi med det husserlske begreb om dobbeltsansning ved, at den anden ser og mærker sine hænder blive berørt af mine, og den berøring stimulerer måske den nødvendige omsorg og ro til det bagved den krop som træder frem – uden krav og med tid.

I simpelt praktisk forstand, giver omsorgsarbejdet os nogle muligheder for at implementere hænderne i vores arbejde. Når du serverer en kop kaffe for en beboer, der ikke har fået internaliseret berøringens mening i sin væren, så stiller man ikke bare koppen på bordet og går igen. Så sætter man sig ned ved siden af – måske drikker man selv en kop kaffe. Men, man tager koppen med ens hænder og overdrager denne genstand til den andens hænder. Man giver måske et lille klem eller aer den andens

hånd blidt, man bliver hængende et ekstra sekund efter genstanden har skiftet hånd. Vi viser vores hænder er mere end et krav vi stiller når den anden skal i en bestemt retning. Berøringen kan dermed på sigt træde frem og være mere end objekt i den andens oplevelse, og bliver tilstede i sin egenhed og dermed skaber grobund for den intersubjektive relationelle udvikling. Det er nok ikke helt tilfældigt, at kaffe var et af de tre ord denne mand kunne.

Vi kan tit miste fokus i en hverdag baseret på pleje- og praktiske opgaver i specialpædagogikken, men vi må ikke glemme vigtigheden af de små elementer vi praktiserer hver dag. Hvordan de kan have en kæmpe betydning for det menneske vi står over for. Store kontekster som fx vores travlhed, indeholder ingen mening hos den bevidsthed vi står over for, det kan vi ikke forvente af nogen at forstå. Men vi ved, at alle eksistenser er forankret i en social og kulturel verden, det ser vi også i specialpædagogikken, hvorved at drikke kaffe sammen, kan være den vigtigste del af den pædagogiske dagligdag og ikke noget vi skal tage for givet. Vi har travlt, men vi skal stadig bruge hvert eneste sekund vi har sammen med de mennesker vi arbejder for til at arbejde med det relationelle.

Vi skal forstå, at ved at benytte berøring i forbindelse med meningsindholdet fra de kulturelle objekter, som er gensidigt forstået, så skaber vi en åbning hvori vores stil kan træde ind i og udspaltes i den andens bevidsthed.

Ord

Som beskrevet i teori afsnittet er ordene i sig selv ikke nødvendigvis af vigtighed. Det er ifølge McGee (1998:38) varmen og udtrykket som er det væsentligste.

Ligesom forældrene imiterer barnets pludren, efterligner den anden også vores omsorg vist i ordene. Nu er det de færreste mennesker jeg arbejder for, som har sprogets magt udover et potentielt instrumentelt objekt-orienteret brug. Her ligger en naturlig funktionalitet i at bruge ord, som for os, der er medlemmer af det sproglige fællesskab, indeholder kærlige meninger. Da disse meninger også har en indre betydning i ens eget selv og dermed er spejlingsværdien, det som reelt bliver imiteret og oplevet stærkere. McGee bruger sprogets energi ligemeget om han møder Ronald fra Holland¹³ eller en person han deler sprog med. Det er ikke det begrebsmæssige indhold vi skal fokusere på.

Thøgersen beskriver (2004:163), at et barns selvoplevelse af et 'jeg' udspringer af relationen til den anden. Så vi ser en nødvendighed i at træde frem som et positivt og anerkendende andet også i vores sprog. Kærligheden er betingelsesløs i GT, men ikke uden autenticitet. Jeg siger ikke 'jeg elsker dig', hvis jeg ikke reelt mener det, hvis det

---

¹³ Reference til Rolands Journey, se litteraturlisten.

ikke betyder noget for mig. Jeg holder af den anden, og kan derfor fortælle denne det. Jeg ved også, at ansigtsmimikken, smilet og grinet eksisterer i den førsproglige eksistens (ibid.:162), og derfor er vigtigheden af disse elementer større end det sagte ord.

Ord følger de andre redskaber i GT, fordi det er en flygtig størrelse, som udelukkende eksisterer via en kommunikativ betydning. Derfor findes ord ikke i en egenhed. Du kan ikke sige ord til et andet menneske, uden dit kropslige nærvær. Ordet fører dermed tilbage til, at nærværet skal være fremtræden. Det betyder, at vi allerede skal være inde i den andens verden, før ordet eksisterer.

Når vi dertil, hvor ordet kommer i brug, følges det også af de andre redskaber. Både pre og post ordet er der nærvær. Fx søges øjenkontakt, hvis det er meningsfuldt, men isærhed berøringen giver ordene deres magt i det relationelle. Jeg kan sige 'du er sød', og jeg kan sige 'du er sød' og i samme sekvens kærtegne den anden.

Her kan nærværet opleves som en eksplosion i den styrke som opstår af de kombinerede redskaber. Her kan vi for alvor rykke et selv ud af sin oplevede solipsime og ind i et fællesskab. Både ord og kærtegn kan forstås som kommunikation, hvilket Thøgersen (2012:107) italesætter med henvisning til Lévinas:

"Der synes derfor at være en semiotik forbundet med kærtegnet, det er netop et tegn i en kommunikation, hvor kærtegnet udfolder sig som et udtryk med en betydning. Der er tale om en kropslig gestus, en henvendelse til den anden, som bliver udlevet inden for rammerne af en intersubjektiv verden, hvor vi træder frem for hinanden som kroppe."

Thøgersen beskriver endvidere (ibid.:108), at Merleau-Ponty tænker kærtegnet videre som en æstetisk oplevelse. Kærtegnet åbner for et emotionelt miljø, hvor kærtegnet er emotionen og hvor kærtegnet udtrykker modtagelse af den anden.

I den forståelse, giver det mening, at tillægge ordene en samskabende værdi. Hvis vi, som tidligere beskrevet, ser berøringen som noget potentielt farligt, vil kærlige ord medfølgende konteksten åbne for at kærtegnet ikke overskrider den anden på en negativ måde. Så når vi giver den kop kaffe, jeg snakkede om tidligere. Giver den i hånden, og holder kærtegnet fast, blot kort, roligt og kærligt siger 'værsgo, min ven'. Har vi indbygget endnu en dimension i vores betingelsesløse kærlighed til den anden, gentlet vores vej ind til det knuste hjerte og åbnet for det potentielle selvforhold.

Øjne

Ser den anden nu op på dig, har du det sidste af redskaberne med i dit arbejde. Fordi det kærlige blik er det mest penetrerende redskab vi har (McGee, 1998:38). Vi kan her bevæge os dybt ind i det vi specialpædagoger ånder for at praktisere; relationsarbejdet. Hvis vi lykkedes, at implementere øjnene i vores arbejde og oplever den anden møder os her, i blikket. Så ved vi, at vi med garanti fremtræder som væren-

i-verden for den anden. Vi ved, at vi igennem vores øjne, kan vise, at vi vil noget godt. Det er også i dette moment, at vi som omsorgsgivere for alvor kan mærke, hvordan vi træder ind i den andens verden. Overskrider jeg en grænse her? Vil du mig ikke mere end dette moment. Med øjnene, måske i kontakt eller udeblivelsen af denne, kan vi se og mærke, hvor det andet individ står og definere vores omsorgsmæssige arbejdsindsats derefter.

Afrunding – redskaberne samlet

Jeg vil slutte min analyse af med et McGee citat, som omfavner helheden i det filosofiske bag disse redskaber og deres kollektive meningsfuldhed i arbejdet for mennesker med udviklingshæmning:

"To help children and adults with broken hearts, we have to understand how children learn to be moral beings. This development starts at the very beginning of life. Without us realizing it, we are teaching children to feel safe and loved through repeated acts of unconditional love. Our kissing, hugging, cooing, and gazing at our children gives them a deep memory of who we are and who they are. Our hands caress. Our words uplift and reassure. Our eyes gaze into theirs with warmth and affection. This makes children emotionally strong and prepares them for the world. We are not merely modifying behaviors. We are actually teaching new, unknown but longed for, feelings. Think of how children learn other things. The first grade child who is learning single digit numbers receives an explanation, "Here! This is how we add 2 + 2." The teacher gives work sheets. The child does these over and over. Finally, one day, simple addition makes sense. It becomes internalized. It has been learned by heart. Teaching a child to feel safe and loved is quite like that process. We do not focus on, "No, that was a stupid answer!" or "No! You know better than that!" When we teach a person with a broken heart to feel safe and loved, we take our time, give some personal attention, set a correct example, and repeat the lesson over and over again, "Shh, you are safe... I will not hurt you... I love you.... You are good!"
(McGee, ibid.:98).

Der står intetsteds skrevet i McGees tekster, at GT er nemt at praktisere, tværtimod. Og jeg er fuldt bevidst om, at den specialpædagogiske virkelighed er fuld af etiske problemstillinger, hvor klare valg kan være svære, hvis ikke umulige, at træffe. Jeg har selv stået ude i virkeligheden; tænkt og sagt 'fuck, hvordan skal jeg klare det her', i arbejdsdage med afføring smurt op og ned af væggene, kastet efter mig, fået tæsk når jeg vil hjælpe og vise omsorg.

Og jeg er blevet mødt med skeptiske blikke og ord fra kollegaer, når jeg fremførte en anden potentiel virkelighed end den de så, bundet i deres adfærdsorienterede pædagogiske tænkninger. Jeg har fået reprimander, skriftlige og mundtlige advarsler for mit pædagogiske virke, fordi jeg går forrest i arbejdet med relationen. Men jeg

stopper ikke, fordi McGee og fænomenologien har så meget tilfældes når vi snakker potentielle udviklingsrammer for en teoretisk indstilling til det her arbejde, og jeg ser en mening i det.

Fordi det er virkeligt i de mindste øjeblikke, ligemeget hvor vi står, der skal vi finde pladsen til at arbejde med redskaberne, fordi vi må forstå vigtigheden i at få bragt disse mennesker ind i et selvforhold, realisere deres potentiale for at leve det resterende af deres liv i følt, oplevet og virkelig kærlighed.

Opsummering

Igenom dette analyseafsnit har jeg prøvet at holde et meget specifikt fokus på redskaberne både i det adskilte og samlede. Jeg tror på, at jeg ved både at analysere helheden og de strukturer som helheden består af, så kan filosofien træde frem på en mere meningsfuld måde. Vi, GT folket, møder ofte en kritik om, hvordan man kan italesætte en praksis af noget så "simpelt" som nærvær, på sådan en kompleks måde. Hvordan kan vi da bilde os ind, at identificere disse små redskaber som forandrende for de eksistenser vi står over for? Det er en naivitet, at GT gør en forskel. Hvilket jeg, spøjst nok, er uenig i. Jeg håber at læser kan forstå hvorfor; i den relationelle intersubjektive og især subjektive kompleksitet, GT's redskaber både indeholder, men også får til at træde frem for vores bevidsthed, i en teoretisering af den praktiske virkelighed.

Jeg har prøvet, implicit, at formidle hvorfor GT er vigtigt. Hvorfor det har en betydning, at arbejde med disse redskaber i ens pædagogiske tilgang. Det er ikke direkte klart, men man kan sagtens være en dygtig omsorgsgiver uden en filosofisk tænkning i sin praksis. Jeg tror bare ikke på, at en institution udfører en overordnet god praksis uden en filosofisk tænkning. Jeg har tidligere brugt et eksempel med en mand, som græd da han så mig igen et år senere, efter jeg havde forladt arbejdspladsen. Jeg ville ønske, jeg kun havde oplevet det den ene gang i mit arbejdsliv. For på nogle arbejdspladser, har jeg virkelig haft fantastiske kollegaer, men vi har ingen filosofi haft. Jeg har stået alene med GT, og det har sat nogle spor i mit hjerte, som driver denne analyse udad det inderste i min pædagogiske bevidsthed. Fordi, jeg ville ønske jeg kunne komme tilbage til alle disse steder, og fortælle dem om GT, vise dem hvordan vi kan arbejde relationelt på en mere meningsfuld måde for den enkelte. Dette tillader virkeligheden mig dog ikke endnu, derfor nøjes jeg med denne analyse, der med sin beskrivelse af GT's redskaber, måske kan ramme en flig af en virkelighed, som jeg på sigt kan udvide.

Konklusion

Vi søger, ifølge Torben Rasmussen (2012:91), i fænomenologien efter at overskride det klassiske skel mellem subjekt og objekt, og finde det oprindelige fundament.

Rasmussen siger, at dette fremdrages ved at leve erfaringer, ændre indstilling til verden og lade denne træde frem på sin egen måde.

Hvilket vi også gør det i det specialpædagogiske arbejde, vi er bare sjældent bevidste om det. Vi arbejder med individer, hvis eksistens er knyttet til en objektivet gennem deres levede erfaring i mødet med verden. Vi søger i GT, at knytte et bånd til hjertet og den eksistens som er bundet til væren-i-verden på en uforståelig måde.

Vi kan ikke fremelske et subjekt, som vi forstår subjekter i vores sproglige bevidste verden, dermed er det vi fremelsker en subjektivitet; frigjort fra objektet, og ikke et subjekt, som jeg er et subjekt.

Men for at gøre dette skal vi se dialektikken i fænomenologien; jeg fremtræder muligvis i mødet med den anden som et objekt, men jeg skal igennem GT skabe et fællesskab hvori min subjektivitet bliver synliggjort for den anden, så vi kan lære af hinandens væren. Jeg føler den mystiske længsel hos Merleau-Ponty, og jeg finder et rationale i fænomenologisk metode anvendt i specialpædagogisk praksis, fordi:

"... jeget både må ofres for at kunne leve fænomenologien og tilbageerobres, når der skal sættes ord på erfaringen." (Ibid.)

Jeg tager tilbage på mit arbejde i næste uge. Hvor jeg igen ofrer mit jeg for, at give den anden meningsfuld indhold i dennes tilstedeværelse, derigennem får jeg næring til mit fortsatte virke i praksis. Jeg tager hjem og reflekterer over mine oplevelser og dyrker dem videre. Min erfaring af specialpædagogisk praksis er en evig spiral af gentagende frigørelse, eller overgivelse, af mit selv over i et andet menneskes liv, og jeg vender tilbage til min bevidsthed lærer af denne proces.

Mit speciale skal ikke ses som en revolution af specialpædagogisk praksis, da revolutionen af et menneskesyn skabes igennem refleksion og virkeliggørelse af teorier. Hvis mit speciale skal have en mening, jeg skal konkludere på, må det være som beskrevet i indledningen, et ønske om at frigøre læser fra den kausale tænkning, der fastgører os i en erfaringsbaseret refleksion. Med filosofien i arbejdet, kan vi åbne vores tænkende selv, og derigennem give rum til den kropslige forankring, der gør at vi kan mærke kærligheden betingelsesløst til det andet menneske. Vi kan med GT blive bedre omsorgsgivere, og ikke mindst, bedre mennesker. Det er hvad jeg ønsker at bidrage med, og det er så op til den enkelte person, som ser mine ord, at mærke om det giver mening hos dem.

Specialpædagogisk praksis kan virke godt uden GT, men jeg er slet ikke i tvivl om, at det ville blive bedre med. Alle arbejdsområder, hvor menneskelige relationer er det bærende, bør implementere filosofi i deres praksis. Både for de mennesker man yder en omsorgsindsats for, men også for den kollektive refleksion. Fordi, denne bliver frigjort fra søgen efter den objektive sandhed.

Litteraturliste

Primær litteratur:

- McGee, John (1998), *Mending Broken Hearts*, Lokaliseret på:
<http://gentleteaching.com/eu/gentle-teaching-resources/> (30.8.2017):
  - Kap. 1: 'Companionship and Community'.
  - Kap. 3: 'Becoming Connected'.
  - Kap. 6: 'Community Formation'.
- Honneth, Axel (2006), *Kamp om anerkendelse*, 1. udgave, Hanz Reitzels Forlag:
  - 'Indledning ved Rasmus Willig'.
  - Kap. 2: 'Systematisk aktualisering: De sociale anerkendelsesforholds struktur'.
    - Afsnit 5: 'Den intersubjektive anerkendelses mønstre: Kærlighed, ret, solidaritet'.
    - Afsnit 6: 'Personlig identitet og ringeagt: Overgreb, fratagelse af rettigheder, nedværdigelse'.
  - Kap. 3: 'Socialfilosofisk udblik: Moral og samfundsmæssig udvikling'.
    - Afsnit 8: 'Ringeagt og modstand: De sociale konflikters moralske logik'.
    - Afsnit 9: 'Den personlige integritets intersubjektive betingelser: Et formalt koncept for sædeligheden'.
- Thøgersen, Ulla (2004), *Krop og fænomenologi*, 1. udgave, Systime:
  - Kap. 1: 'Indledning'.
    - Afsnit: 'Fænomenologien som en bevægelse'.
  - Kap.: 3: 'Opgør med dualismen'.
    - Afsnit: 'Det tavse Cogito'.
  - Kap. 4: 'Den filosofiske arv fra Husserl'.
  - Kap. 5: 'Merleau-Pontys fænomenologi'.
    - Afsnit: 'Den kropslige eksistens'.
  - Kap. 7: 'Sameksistens som tema'.
    - Afsnit: 'krop og sameksistens'.
    - Afsnit: 'Et eksempel: barnet og den anden'.

Sekundær litteratur:

- Merleau-Ponty, Maurice (1962), *Phenomenology of Perception*, Routledge & Kegan Paul Ltd:
  - Part 1: 'The Body'.
    - Kap. 5 'The body in its Sexual Being'.
- Merleau-Ponty, Maurice (2010), *Child Psychology and Pedagogy – the Sorbonnes Lectures 1949-1952*, Northwestern University Press:
  - Kap. 3: 'Structure and Conflicts in Child Consciousness (1949-1950)'.
- Pahuus, Anne Marie (2013), *Kærlighed*, Tænkepauser 14, Aarhus Universitet:
  - Kap. 1: 'Hvad er kærlighed?'.
- Thøgersen, Ulla og Troelsen, Bjarne (red.) (2012), *Filosofi og etik*, 1. udgave, Aalborg Universitetsforlag:
  - Thøgersen, Ulla. Kap. 7: 'Kærtegn: Erkendelse, etik og æstetik'.

Metode:

- Keller, Kurt Dauer (red.) (2012), *Den menneskelige eksistens*, 1. udgave, Aalborg Universitetsforlag:
  - Kap. 1: 'Hvad er eksistentiel fænomenologi?'
    - Rasmussen, Torben Hangaard. Afsnit 3: 'Fænomenologi og nostalgi hos Merleau-Ponty'.
- Kvale, Steinar (2004), *InterView*, Hans Reitzels Forlag:
  - Kap. 3: 'Postmoderne tænkning, hermeneutik, fænomenologi og dialektik'.
    - Afsnit: 'Fænomenologisk beskrivelse'.
    - Afsnit: 'Dialektiske modsigelser'.
  - Kap. 4: 'Kvalitativ forskning i videnskab og i praksis'.
    - Afsnit: 'Objektivitet i kvalitativ forskning'.
  - Kap. 6: 'Interviewets kvalitet'.
    - Afsnit: 'Interviewkvalitet'.

Referencer til egne projekter:

- Bruun, Jonathan Zacho (2016), *Epistemologisk undersøgelse af begrebet udsathed*.
- Bruun, Jonathan Zacho (2015), *Sprog og tankers eksistens i en virkelighed uden sprog og tanker*.

Video:

- *Ronalds journey* (2.9.2016), lokaliseret på: <https://www.youtube.com/watch?v=sKgkj8U693M> (30.8.17).